

Draamakasvatus ihmisen identiteetin rakentajana

”Draamatyöskentely kasvattaa, opettaa oikeasti
olennaisia asioita, antaa oikeita eväitä elämään”

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden Pro gradu- tutkielma

MARIKA HEIKELL

joulukuu 2012

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö, kasvatustiede

HEIKELL, MARIKA: Draamakasvatus ihmisen identiteetin rakentajana

”Draamatyöskentely kasvattaa, opettaa oikeasti olennaisia asioita, antaa oikeita eväitä elämään”

Pro gradu-tutkielma 60 sivua, 1 liite

joulukuu 2012

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää draamakasvatuksen merkitystä ihmisen identiteetin rakentumiseen. Tavoitteena oli tuoda esille niitä identiteetin rakentumiseen liittyviä asioita, joita draamakasvatuksen opiskelu on tuonut sitä opiskelleiden elämään. Draamakasvatus on sosiaalista ja yhteisöllistä toimintaa, jossa yksilön kokemuksilla ja ajatuksilla on merkitystä suhteessa ryhmään. Draaman avulla voi tutkia turvallisesti roolissa erilaisia asioita, joita pelkästään keskustelemalla ei voi käsitellä. Opeteltavia asioita käydään läpi toiminnallisten harjoitusten kautta. Toiminnan pitää olla tavoitteellista, koska silloin on mahdollista oppia kokemuksen kautta. Oppimista tapahtuu vain silloin, jos toimintaa reflektoidaan sekä yksin että ryhmässä. Näin saadaan eri näkökulmia samaan asiaan ja ajatusmaailma laajenee. Draamakasvatus on vuorovaikutuksellista, ja identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa muihin. Ihmisen täytyy olla vuorovaikutuksessa, jotta hän voi peilata itseään muiden kautta. Elämänhistorian minäkokemuksilla on merkitystä persoonallisen identiteetin muodostumisessa, ja sosiaalisilla ryhmillä puolestaan sosiaalisen identiteetin muodostumisessa. Ihmisen määritellessä itseään on sosiaalisella ympäristöllä, kulttuurilla ja tavoilla merkitystä. Ihmisellä on myös halu miettiä, kuka hän on ja mihin yhteisöön kuuluu. Kaikki nämä asiat luovat tarpeen identiteetin pohtimiselle.

Tutkimuskysymyksenä oli ”Millaisia merkityksiä draamakasvatuksen opiskelulla on ihmisen identiteetin rakentumiseen?” Tutkimusaineistona käytettiin draamakasvatuksen opiskelijoiden tarinoita siitä, mitä draamakasvatuksen opiskelu on tuonut heidän elämäänsä. Opiskelijat olivat kirjoitushetkellä Tampereen kesäyliopiston draamakasvatuksen perus- ja aineopiskelijoita viidestä eri ryhmästä. Aineistoksi muodostui 17 tarinaa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin narratiivista lähestymistapaa. Aineisto analysoitiin narratiivisen lähestymistavan mukaan aineistolähtöisesti.

Tutkimustulokset osoittivat, että identiteetin rakentumiseen draamakasvatuksen opiskelulla on merkitystä. Draamakasvatuksen opiskelijoiden tarinoista löytyi neljä pääteemaa, joilla on merkitystä identiteetin muotoutumiseen. Nämä neljä teemaa olivat oman näkökulman avartuminen, omien haasteiden kohtaaminen, ryhmän merkitys ja ammatillisuuden muutokset. Oman näkökulman avartumiseen liittyivät tunteiden käsittelyn tärkeys, yksilöllisyyden kunnioittaminen, draaman monet osa-alueet, itsereflektion merkityksen tiedostaminen, draamakasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksen oivaltaminen ja kriittisyyden kehittyminen. Omien haasteiden kohtaaminen oli yhteydessä itsessä tapahtuviin muutoksiin ja itsetuntemuksen lisääntymiseen. Ryhmän merkitys liittyi sosiaalisuuden ja yhteisöllisyyden myönteisyyteen ja toisaalta kriittisiin huomioihin. Siihen liittyi myös ryhmädynamiikan moninaisuus ja epäonnistumisen positiivisen puolen korostaminen. Ammatillisuuden muutokseen merkityksen toivat ammatillisuuden uudet näkökulmat yleisesti sekä spesifisti koulutyössä. Myös konkreettisten menetelmien oppiminen oli osaltaan mukana ammatillisuuden muutoksissa.

Johtopäätöksenä voi todeta, että draamakasvatus tuottaa identiteettiprosessia. Sen muotoutumiseen draamakasvatuksella on monipuolinen merkitys. Oman näkökulman avartuminen ja omien haasteiden kohtaaminen ovat muovaamassa persoonallista identiteettiä. Ryhmätoiminta ja sen sosiaalisuus ja yhteisöllisyys muokkaavat puolestaan sosiaalista identiteettiä. Ammatillisuuden uudet näkökulmat liittyvät persoonalliseen identiteettiin, jonka kautta ammatti-identiteetti muotoutuu. Tutkimus osoittaa, että draamakasvatuksen avulla päästään tutkimaan sellaisia aiheita, joiden käsittely muulla tavoin olisi vaikeaa. Tunteiden käsitteellistäminen ja niiden reflektointi auttavat itsetuntemuksen kehittämisessä, joka on identiteetin muotoutumisen kannalta tärkeää. Draamakasvatukseen liittyvä yhteisöllisyys ja sosiaalisuus luovat tilanteita, joissa vuorovaikutustaitoja voi harjoitella. Sosiaaliset taidot kehittyvät ja se asia on myös identiteetin rakentumisen kannalta merkittävä. Draamaharjoitusten avulla saadaan uusia menetelmiä ja näkökulmia omaan työhön. Ne ovat luomassa yksilön ammatti-identiteettiä.

avainsanat: draamakasvatus, identiteetti, narratiivisuus

Sisällys

1 JOHDANTO.....	5
2 DRAAMAKASVATUS IDENTITEETIN KEHITTÄJÄNÄ.....	8
2.1 Draamakasvatus	8
2.2 Identiteetti.....	13
2.2.1 Sosiaalinen identiteetti.....	15
2.2.2 Persoonallinen identiteetti.....	16
2.3 Identiteetin rakentuminen draamakasvatuksessa	20
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
3.1 Tutkimuskysymys.....	25
3.2 Narratiivinen tutkimusmenetelmä	25
3.3 Aineiston hankinta ja analyysi	29
4 TULOKSET	31
4.1 Oman näkökulman avartumisen merkitys identiteetin rakentumiseen	31
4.2 Omien haasteiden kohtaamisen merkitys identiteetin rakentumiseen.....	35
4.3 Ryhmän merkitys identiteetin rakentumiseen.....	39
4.4 Ammatillisuuden muutosten merkitys identiteetin rakentumiseen	43
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
5.1 Tutkimuksen merkitys	54
5.2 Uskottavuus ja luotettavuus.....	56
LÄHTEET.....	58
LIITE	61

1 JOHDANTO

”Draama taiteenlajeista sosiaalisimpana on mitä parhain väline yhteisten asioiden hoitamiseen, identiteettien rakentamiseen, elämäntapojen tarkasteluun ja sitä kautta merkitysten luomiseen.”

Tämä sitaatti eräästä vastaustarinasta kuvaa hyvin sitä, mitä merkityksiä draamakasvatus tuo. Pohdin tässä johdannossa sitä, mikä sai minut innostumaan tutkimusaiheestani ja millaisia kokemuksia itselläni draamakasvatuksesta on. Tuon myös esille omien ajatusteni kautta erilaisia näkökulmia, joissa draamakasvatuksen tärkeys selkiytyy.

Draamakasvatuksesta on yhteiskunnassamme monia erilaisia käsityksiä ja olettamuksia. Osa näistä käsityksistä on muodostunut kuulopuheen kautta ja ne voivat olla epätarkkoja tai jopa vääriä. Tällä tutkimuksella halusin tuoda esiin niitä monia erilaisia faktoja, mitä draamakasvatus on, mitä sen opiskelu voi tuoda tullessaan ja mikä sen merkitys on ihmisen identiteetin rakentamiseen. Tutkimukseni lähtökohtana on se ajatus, että identiteetin muotoutumiseen on draamakasvatuksella merkitystä. Innostuin tästä aiheesta, koska olen itse myös draamakasvatuksen opiskelija. Kävin viime vuonna perusopinnot, ja tällä hetkellä olen suorittamassa aineopintoja. Tampereen kesäyliopisto järjestää Jyväskylän yliopiston alaisuudessa draamakasvatuksen perus- ja aineopintoja. Perusopinnoissa sain valtavasti kokemuksia, elämyksiä, oivalluksia ja pohdinnan aiheita. Ryhmämme oli kiinteä ja yhteistyö toimi erinomaisesti. Tiivis yhteisöllisyys oli myönteinen kokemus, ja uskallus tehdä erilaisia asioita nousi turvallisuuden tunteesta ryhmää kohtaan. Draamakasvatuksen opiskelu oli itselleni niin hieno kokemus ja se herätti paljon ajatuksia, joten halusin lähteä tutkimaan muiden opiskelijoiden tuntemuksia aiheesta. Draamakasvatuksen opiskelulla on merkitystä oman identiteettini muotoutumiseen. Huomasin sen jo perusopintovaiheessa, ja prosessi on edelleen käynnissä aineopintoja suorittaessani.

Olen toiminut lasten ja nuorten aikuisten ryhmien kanssa draamamenetelmiä käyttäen. Näissä käytännön kokemuksissa minulle selkiytyi, kuinka valtava merkitys toiminnallisilla menetelmillä on tunteiden käsittelyssä ja niiden käsitteellistämässä. Pääsin lapsia ja nuoria lähelle, koska käsitelimme asioita heidän elämäänsä liittyen. Tällöin he kokivat toiminnan mielekkääksi, koska he olivat itse osallisena toiminnan suunnittelussa ja kulussa. Otin toimintaprosessiin mukaan heidän kokemuksiaan, ja kerroin myös omista kokemuksistani. Näin ryhmän toiminta ei ollut vain ohjaajavetoista, vaan minä ja osallistujat olimme tasavertaisessa suhteessa. En menettänyt silti ohjaajan auktoriteettia kertaakaan, vaikka annoin itsestäni heille enemmän kuin tavallisessa

opetustilanteessa on tapana. Mieleenpainuvinta oli se, kuinka käsitelimme draamamenetelmien kautta vaikeita ja herkkiä asioita.

Draamakasvatuksen merkitysten tutkiminen on mielestäni tärkeää. Aiempia tutkimuksia draamakasvatuksen merkityksestä ihmisen identiteetin rakentumiseen en löytänyt. Lähimpänä aiheitani on FM Raisa Fosterin väitöskirja *The Pedagogy of Recognition. Dancing Identity and Mutuality. Tunnustuksen pedagogia. Identiteetin ja vastavuoroisuuden tanssi*. Raisa Fosterin mukaan tunnustuksen pedagogia ehdottaa muutosta kasvatustajatteluun. Muutos olisi mahdollinen kolmella eri tasolla. Ensimmäinen muutos olisi se, että suorittamista korostavasta opetustekniikasta pyrittäisiin kohti improvisoivaa ja kokemuksellista kasvatustajatteluun. Toinen muutos tunnustuksen pedagogian mukaan olisi, että itsetuntemuksen muodostumisessa painotettaisiin toisen ihmisen merkitystä eikä egoistisen itsevarmuuden korostamista. Oleellista olisi identiteetin ymmärtäminen narratiivisena. Kolmas muutosehdotus kasvatustajatteluun painottaisi minän ja toisen aitoa vastavuoroisuutta.

Identiteettiä on tutkittu paljon ja hyvin monesta eri näkökulmasta. Draamakasvatukseen liittyen tutkimuksia on vähemmän. Draamamenetelmiä osana opetusta ja oppimista on jonkin verran tutkittu, mutta sen merkitystä identiteetin rakentumiseen ei ole tuotu mielestäni tarpeeksi esille. Tämän takia tutkimusaiheeni on tärkeä. Nyky-yhteiskunnassa kiinnitetään paljon huomiota syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen. Draamakasvatusta voisi olla eräs keino muiden joukossa, jolla syrjäytymistä voisi estää. Mielestäni lasten ja nuorten kohdalla sosiaalisia vuorovaikutustaitoja pitäisi edistää ja kannustaa kehittämään niitä. Ajattelen, että vuorovaikutustaitojen opettaminen tuo tullessaan esiin kuuntelun ja keskustelun tärkeyden. Toisten ihmisten erilaisuuden hyväksymistä tarvitaan maailmassa, jossa on pakko opetella suvaitsevuuksia tullakseen toimeen muiden kanssa. Empatiakyvyn harjoittaminen on myös asia, joka liittyy ihmisten jokapäiväiseen elämään. Oma mielipiteeni on, että itseilmaisun opettamiselle ja kehittämiselle pitää antaa mahdollisuuksia. Olen todennut, että itsetuntemuksen lisääminen auttaa ihmisiä hahmottamaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä kehittämistä vaativia seikkoja. Mitä parempi itsetuntemus ihmisellä on, sitä selkeämmän minäkuvan hän omaa. Selkeä minäkuva on yhteydessä ihmisen identiteettiin.

Mielestäni suurin osa suomalaisista koulutusorganisaatioista kiinnittää opetuksessaan liian vähän huomiota tunteiden käsitteellistämiseen ja käsittelyyn. Itseilmaisua ja itsetuntemusta ei pidetä arvossa, koska koulutus keskittyy ainekohtaisiin tietoihin sekä niiden mittaamiseen ja arviointiin. Pisa-tutkimuksissa suomalaiset opiskelijat pärjäävät erinomaisesti ja varmasti tällä tietotaidolla on tärkeä osuutensa koulutuksessa. Tilastoja on viime vuosina tehty myös siitä, että suomalaiset nuoret

ovat kärkipäässä, kun puhutaan huonosta koulu- ja opiskeluviihtyvyydestä. Syrjäytymiseen liittyvät nuorten huono olo ja heikko itsetunto. Ajattelen, että koulutusorganisaatioissa lapsista aikuisiin täytyisi lisätä tiedeaineiden joukkoon aineita, joissa itseilmaisua, itsetuntemusta ja tunteiden käsittelyä voisi opetella. Edellisessä opetussuunnitelmauudistuksessa draamaa jo pohdittiin pakolliseksi aineeksi peruskouluihin, mutta sen tuominen oppiaineeksi ei toteutunut. Mikähän on tilanne seuraavan kerran, kun opetussuunnitelmaa uudistetaan? Siihen mennessä olisi tärkeää, että päättäjillä olisi enemmän faktatietoa draamasta. Draamakasvatus ei poista nuorten syrjäytymistä eikä huonoa oloa, mutta se voisi olla osana uudenlaista koulutusajattelua. Koulukulttuuriimme ei kovin näkyvästi kuulu, että koulu- ja opiskelumaailmassa keskusteltaisiin eri näkökulmista ja oltaisiin kriittisiä. Siihen ei myöskään kuulu taideaineiden kovin suuri arvostus. Jotakin isompaa ajatusmaailman muuttumista pitäisi tapahtua, että koko koulutuskulttuuri muuttuisi inhimillisempään suuntaan. Onneksi toki nytkin jo osa opettajista käyttää draamamenetelmiä osana opetustaan, ja draama on ilmaisutaito-nimellä erillisenä oppiaineena. Myös vapaan sivistystyön puolella ja aikuisopinnoissa voi jo opiskella draamakasvatusta.

Nämä kaikki ajatukset ovat olleet ohjaamassa minua, kun mietin aikanaan tutkimusaiheittani. Tässä tutkimuksessa selvennän teoreettisen pohdinnan kautta draamakasvatusta ja siihen liittyviä oleellisia asioita. Identiteettiä käsittelen yleisesti ja lähemmin sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin kautta. Teoreettisen pohdinnan jälkeen tuon oman näkemykseni identiteetistä ja sen yhteydestä draamakasvatukseen. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen toteutuksen. Tutkimuskysymyksen kautta etenen narratiiviseen tutkimusmenetelmääni, aineiston hankintaan ja analyysiin. Neljännessä luvussa esittelen tulokset aineistolainauksien kautta. Lopuksi johtopäätöksissä yhdistän teoreettiset lähtökohdat ja tulokset pohdintani kautta kokonaisuudeksi. Pohdin myös tutkimuksen tarkoitusta ja jatkotutkimusmahdollisuuksia sekä uskottavuutta ja luotettavuutta.

2 DRAAMAKASVATUS IDENTITEETIN KEHITTÄJÄNÄ

2.1 Draamakasvatus

Heikkisen (2005, 33-36) mukaan draamakasvatus on oppimista, taidetta ja tutkimista. Leikillisyyys on avainsana tutkimiseen ja uusien asioiden luomiseen, vakavaa on vain tarkoitus. Oppiminen pohjautuu sosiokulttuuriseen oppimisteoriaan, jossa lähtökohtana on toimiminen yhdessä. Heikkinen esittää oppimisprosessien taustaksi neljä kohtaa vakavasta leikillisyydestä. Hän ajattelee, että asioilla leikittely antaa mahdollisuuden oppimiseen. Ensimmäinen kohta on se, että ryhmällä pitää olla yhteinen tahtotila tutkia asioita draamallisesti. Tämä tarkoittaa sosiaalisen todellisuuden mukaan ottamista vakavaan leikillisyyteen, todellisuudesta otetaan jokin tema tutkittavaksi draaman menetelmin. Toisen kohdan mukaan vakavaan leikillisyyteen kuuluu jokin panos. Tässä tapauksessa panos voi olla ilo merkitysten tutkimisesta, tutustuminen toisiin ryhmän jäseniin tai oma uskallus heittäytyä draaman maailmaan. Panos antaa mahdollisuuden sellaiseen vakavuuteen, joka ei pelkästään keskustelemalla onnistu. Käsiteltävä tema voi olla niin vaikea tai tärkeä, että yksilöllä liittyy siihen jokin tunnetila. Rooli antaa suojan asioiden tutkimiselle. Kolmas kohta liittyy sopimukseen. Draamakasvatuksessa pitää sopia työtavoista ja osa-alueista eli genreistä. Sopimus antaa kehyksen ja sitouttaa työskentelemään yhdessä. Fiktiivisessä maailmassa toimitaan sen ehtoilla, kunnes siitä maailmasta palataan takaisin sosiaaliseen maailmaan. Neljäntenä kohtana on draamakasvatuksen leikittelevä muoto tarkoituksenaan täysi tosi. Leikillisyyden kautta luodaan tiloja, joissa merkityksiä tarkastellaan ja annetaan tilaa uusille merkityksille.

Draamakasvatuksen leikillisyyys syntyy siitä, että erilaisissa genreissä yksilö menee rooliin ja roolissa hän kokee erilaisia tunnetiloja. Todellisessa elämässä roolin esittäjä ei kenties reagoisi asiaan juuri sillä tavalla. Draaman ja teatterin kautta ihmiset pääsevät ”leikkimään” ja sen avulla kertovat tarinoita maailmasta. Tarinoilla on aina merkitys ja sen kautta jokainen voi yrittää ymmärtää ympäristöä ja itseään. Draamakasvatuksessa tarinoiden tekeminen tapahtuu joustavasti, erilaiset tilat muuttuvat hyvinkin helposti ja nopeasti fiktiivisiksi maailmoiksi. Leikkiä voi myös ajatella didaktisesti ja pedagogisesti. Silloin leikkiin tulee tavoite ja leikki on väline kiinnostavaan ja motivoivaan oppimiseen. Oleellista on kuitenkin se, että kun leikkiä ”leikitään”, sitä pitää leikkiä tosissaan ja olla täysillä mukana. Toiminnasta pitää tehdä sopimus, jotta se onnistuu. Draamasopimuksessa sovitaan, että ollaan mukana leikissä ja uskotaan siihen sovittun ajan. Yhtä tärkeää on myös tarkastella maailmaa draaman ja roolin kautta sekä sosiaalisen todellisuuden ja oman itsensä kautta. (Heikkinen 2004, 58-60, 65.) Draamasopimuksessa sovitaan säännöt, joiden

sisällä toimitaan. Ohjaaja ja ryhmä määrittelevät itse mitä asioita he haluavat painottaa. Sopimus voi sisältää myös toiminnan muotoon ja sisältöön liittyviä asioita sekä työskentelyn kehittämistä. Draamasopimus antaa mahdollisuuden siihen, että mitään ei tarvitse tehdä vastentahtoisesti. Pakkoa toimia ei siis ole. Kuitenkin muille pitää antaa työskentelyrauha. (Owens & Barber 1998, 14.)

Pelkästään keskustelemalla voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta päästä sellaiseen vakavuuteen, joka leikin ja draaman kautta on mahdollista. Tällaisia vaikeita aiheita voivat olla mm. rasismi, pettäminen, murha, rakkaus, seksi, ystävyys. Jokaisella ihmisellä on näihin asioihin erilainen intimitettiraja. Draaman maailmassa roolien avulla voi kokeilla erilaisia valintoja em. asioihin liittyen, sen myötä jotkin asiat voivat konkretisoitua. Vakava leikillisuus todentuu silloin, kun leikillisyydellä on mahdollista tutkia ja oppia uusia asioita ”vallasta vapaalla alueella”. Leikillisyyden avulla myös käytäntö ja teoria yhdistyvät. (Heikkinen 2004, 72-74, 80.)

Kasvatuksessa tarvitaan draamaa, koska ihmisille on ominaista kertoa tarinoita ja kuunnella toisten kokemuksia. Tarinat tuovat näkökulmia ja niiden avulla voidaan hahmottaa paikkaa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tätä kautta yksilöllä on mahdollisuus myös voimaantua. Voimaantumisessa yksilölle tulee tunne ja kokemus, että hän on saanut äänensä kuuluville ja vapauden toimia. Sen myötä itsevarmuudella on myös mahdollista kohentua. (Heikkinen 2005, 50.) Draamakasvatuksen erottaa muusta kasvatuksesta se, että siinä käytetään draaman muotoja ja erilaisia rooleja. Draamakasvatuksessa tutkitaan myös tarinoita elämästä ja niistä kerrotaan tavalla, jota ei käytetä muussa kasvatuksessa. (Heikkinen 2004, 24.)

Draama, draamakasvatus ja ilmaisutaito ovat kaikki käsitteitä, jotka menevät usein sekaisin. Tällainen nimien sekaannus juontaa juurensa historiasta. Ensimmäisen kerran ilmaisutaitoa kaavailtiin taideaineeksi 1970-luvulla, kun tehtiin opetussuunnitelmien uudistusta. Silloin ilmaisutaidon ajateltiin tulevan kolmanneksi taideaineeksi kuvataiteen ja musiikin rinnalle. Sen oli tarkoitus olla toimintaa, jossa keho, eri välineitä ja materiaaleja yhdistetään ääniin, ilmeisiin, eleisiin ja liikuntaan. Persoonallisuuden kehittyminen määrättiin ilmaisutaidon tavoitteeksi. (Rusanen 2001, 50-51.)

Heikkinen (2005, 37-38) toteaa, että kokemuksellinen oppiminen ja pragmatismi ovat osana draaman oppimiskäsitystä. Opeteltavaa asiaa tarkastellaan leikin, näyttelemisen, keskustelun, tutkimisen ja taiteellisen ilmaisun kautta. Opittavat asiat jäävät paremmin mieleen, kun niihin liittyy toimintaa ja osallistumista. Olennaista tarkastelussa onkin toiminta, jonka pitää olla aktiivista ja sitä suunnitellaan ja tarkkaillaan. Toiminnan tietoinen osuus on keskiössä. Kaikessa tekemisessä pitää olla aina jokin tavoite, muuten toiminta ei johda mihinkään. Draamakasvatuksessa oppimisen

mahdollisuus on kokemuksen kautta tulevassa oivalluksessa. Oivallukseen liittyy analysointi, pelkkä kokemus ei anna mahdollisuutta oppimiseen. Yhdessä muiden kanssa analysoitaessa huomataan, että on monia eri näkökulmia samaan asiaan ja näin oma ajatusmaailma laajenee.

Draamakasvatuksessa leikki on sosiaalista. Jaettu leikillisuus tuo omia haasteitaan. Siinä pitää ottaa toiset huomioon, tuntee erilaisia sääntöjä, olla itse aktiivinen ja kysellä asioista. Tämän takia draaman monenlaisiin projekteihin tarvitaan aikaa, jotta ryhmä muotoutuu tiiviiksi yhteistyössään. Siltikään täydellistä yhteisymmärrystä ei aina synny, koska kohdattavia asioita on paljon. (Heikkinen 2004, 79.) Yhdessä tekeminen on yksi draaman keskeisimmistä asioista. Draamassa luodaan yhdessä toisten kanssa merkityksiä, joita myös tutkitaan ryhmänä. Oli kyse sitten draaman tekemisestä, muokkaamisesta, katsomisesta tai kirjoittamisesta, kaikki nämä tehdään ryhmänä. Draamakasvatus on luova ryhmäprosessi, jonka avulla saadaan kokemuksia ja oivalluksia. Siihen kuuluvat olennaisesti erilaiset projektit. Draamakasvatus sisältää erilaisia genrejä, jotka jaetaan osallistavaan, esittävään ja soveltavaan. Osallistavassa draamaa luodaan ryhmän kanssa toiminnassa, esittävässä puolestaan tehdään toisille katsottavaa draamaa. Soveltavassa draamassa yhdistetään kahta edellistä. (Heikkinen 2005, 24-25, 30.)

Draamakasvatuksen tarkoituksena on luoda oppimisympäristöjä, jotka ovat fiktiivisiä. Merkitykset ja merkityssisällöt eivät tule todellisesta maailmasta, vaan draaman yhdessä tehdystä fiktiivisestä maailmasta. Draamassa tekemiseen vaikuttavat aina osallistujien eletty elämä ja siellä koetut kokemukset. Vaikka draamaa tehdäänkin yhdessä, osallistuja kuitenkin toimii omana itsenään, joka ajattelee ja tuntee. Tutkittavat teemat yhdistyvät jokaisen omiin kokemuksiin ja sitä kautta ne kasvavat merkityksellisiksi. Draaman eräänä tavoitteena on auttaa yksilöä ymmärtämään itseään ja ympäröivää todellista maailmaa paremmin. (Heikkinen 2005, 26-28.) Draamakasvatus ei ole perinteiseen tapaan ymmärrettynä opettamista, vaan opetuksen aiheena ovat vaihtoehtoiset mahdollisuudet ja erilaiset näkökulmat. Tämän myötä draamakasvatuksesta tulee prosessi, joka kestää koko eliniän ja se tapahtuu kohtaamisissa muiden ihmisten kanssa ja monissa erilaisissa konteksteissa. (Heikkinen 2004, 30.)

Heikkisen (2005, 35, 39) mukaan itsetuntemuksen lisääntyminen on draamakasvatuksen eräs tavoite. Jokainen ihminen oppii jotakin itsestään ja sosiaalisuudestaan. Draamakasvatukseen kuuluu käsitellä asioita, joilla on yhteys ihmisen henkilökohtaiseen kehittymiseen ja hänen tapansa toimia ryhmänä yhteisten tavoitteiden eteen. Itsetuntemuksen lisääntymistä edesauttaa se, että on monia eri keinoja oppia itsestä. Draamassa kehitetään ongelmaratkaisutaitoja, toimitaan pienryhmissä ilman opettajan ohjausta, suunnitelmia ja ideoita esitetään muille, kokeillaan erilaisia tapoja toimia sekä

otetaan riskejä ja haasteita vastaan. Nämä kaikki asiat tuovat uusia itseä koskevia näkemyksiä esiin. Draamaan kuuluu mahdollisuus tutkia itselle vieraita maailmoja ja asioita. Ihmiselle on tärkeää kokeilla jotakin täysin erilaista mihin hän on tottunut. Tällaisen kokeilun myötä saattaa avautua uudenlaisia ratkaisumalleja erilaisiin asioihin. Draaman vahvuus onkin siinä, että voi tehdä erilaisia kokeiluja roolin suojassa ja samalla ymmärtää sen. Eettisyys kuuluukin osana vakavaan leikkillisyyteen. Se tulee esiin valinnoissa, joita tehdään fiktiossa. Fiktion maailmassa ollaan vapaana normeista, mutta sosiaalisessa todellisuudessa sitten reflektoidaan tehtyjä ratkaisuja.

Jotta merkityksiä syntyy, tarvitaan draamatyöskentelyyn peruselementtejä. Niitä ovat tekeminen, esittäminen ja vastaanottaminen. Draaman maailmassa toimiessa pitää muistaa, että aloituksen täytyy herättää osallistujissa kiinnostus. Näin he haluavat lähteä mukaan prosessiin ja toimia tavoitteiden eteen. Toiminta sisältää sovituksen ajan, paikan ja roolihahmot. Rooleja tukevat liikkeet, eleet, äänet, valot ja tila. Toimintaa määrittelevät genretyypit. Lopuksi merkityksiä voidaan tutkia erilaisissa suhteissa. Kyseessä voi olla suhde kulttuuriin ja historiallisiin merkityksiin, suhde henkilökohtaisiin kokemuksiin tai suhde draaman työtapoihin ja käsitteisiin. (Heikkinen 2005, 30.)

Draama voi edistää monenlaista oppimista ja näin edesauttaa erilaisia oppijoita. Ihmisillä on henkilökohtaisia oppimistyyliä ja draamassa annetaan mahdollisuus monenlaisiin toimintoihin ja ryhmätyön muotoihin. Yksilöllä pitää olla emotionaalista, fyysistä ja älyllistä kyvykkyyttä ryhmätoimintaan, jotta hän voi toimia ryhmässä. Oppimisprosessiin kuuluu kiinteästi arviointi. Opittavaa asiaa pitää pystyä analysoimaan ja refleктоimaan, jotta sitä voidaan käyttää oppimiskehityksen välineenä. Arvioinnin on oltava avointa keskustelulle ja siinä ei pidä keskittyä vain tietoihin ja taitoihin, koska oppijalla on toiminnassaan mukana tunteet. Tämän takia palautteen saamiseen ja antamiseen pitää osata suhtautua tavalla, joka mahdollistaa kehittymisen ihmisenä. Palautteen antamisessa painopiste on omilla henkilökohtaisilla tuntemuksilla ja kokemuksilla. Ryhmän tai ohjaajan toiminnasta voi antaa palautetta sen mukaan, miltä itsestä tuntuu. Tätä kautta muodostuu ajatuksia siitä, mitä ryhmä prosesseista sai. Ohjaajan on välttämätöntä antaa ryhmälle kommentointiaikaa toiminnan jälkeen ja myös draamahetken lopuksi. (Heikkinen 2005, 43, 48-49.)

Arviointiprosessissa, jonka tavoite on oppimisessa, palataan kokemukseen ja siitä nouseviin kielteisiin tai myönteisiin tuntemuksiin. Sen jälkeen kokemusta arvioidaan suhteutettuna oppimistavoitteisiin ja liitetään opittu asia aiemmin opittuun. Taidemuodoissa, myös draamassa, kokemusta ei voi kuitenkaan välttämättä heti analysoida. Jos kokemus on ollut koskettava tai muutoin tunnepitoinen, ei sitä pidä heti sanallistaa. Ensin jokin asia koetaan, sitten jaetaan kokemus muiden kanssa ja lopuksi on vasta reflektion aika. Draama tuottaa ja samalla reflektoi kulttuuria,

koska se kommentoi sääntöjä, traditioita, tabuja, identiteettejä ja kaikenlaisia merkityksiä, joita yhteisöissä on. Draamassa merkitykset tuodaan näkyviin, niistä keskustellaan ja niitä muunnellaan. (Heikkinen 2005, 52-54.)

Draamassa ovat aina mukana tunteet, mutta tiedeaineille se ei ole ominaista. Draamassa oppiminen on merkityksellistä ja vaikuttavaa, koska siinä on mukana henkilökohtaista tunnetta. Tämän takia draamassa on voimaa, mutta se on myös yksi syy siihen, että sitä ei pidetä välttämättömänä opetuksessa. Draamakasvatuksen ajatellaan olevan hauskaa, mukavaa ja tunteita täynnä eikä sillä ole jalansijaa ”vakavan oppimisen” kentällä. Draamakasvatus antaa mahdollisuuden tunnekokemukseen sellaiseltakin alalta, joka ei ole ennen koskettanut. Tätä kautta avautuu uusia näkökulmia, joka on kaikessa opetuksessa tärkeää, ei vain draamakasvatuksessa. (Heikkinen 2005, 55.)

Heikkinen (2004, 116) toteaa, että draamakasvatukseen liittyy lupa virheiden tekemiseen. Sillä tarkoitetaan sitä, että asiat eivät menekään suunnitelman mukaan vaan toimitaan toisin kuin on ajateltu. Draaman maailmassa ei voi etukäteen tietää minne päädytään. Toivanen (2007, 18-19, 22-25) lisää, että draaman opiskelija analysoi itseään millainen ilmaisija hän on. Opetuksen pitää rohkaista yksilöitä tuottamaan monia erilaisia ratkaisumalleja ja kokeilemaan ilmaisukeinoja. Näin he huomaavat, ettei ole oikeita tai vääriä tapoja ilmaista itseään ja asiaansa. Nämä hyvät kokemukset ja onnistumiset tuovat itseluottamusta ja uskallusta toimia. Näin syntyy myönteinen asenne draamakasvatukseen. Uudessa tilanteessa opiskelija voi tuntea itsensä epävarmaksi ja jännittyneeksi. Onnistumisten ja haasteisiin vastaamisen kautta ryhmään kuulumisen syvenee ja turvallisuuden tunne lisääntyy. Näin uskallus omien rajojen ylittämiseen lisääntyy. Turvallinen ilmapiiri syntyy, kun kaikki toimivat samanaikaisesti, joko yksinään, pienryhmissä tai koko ryhmänä. Silloin kukaan ei joudu epämiellyttävään tilanteeseen, jossa omaa suoritusta katsovat kaikki muut. Toiminnasta saatu myönteinen palaute kehittää sekä ryhmää että yksilöä. Jos opiskelijoiden annetaan kertoa kuinka toiminta sujui ja mitä ehkä kannattaisi tehdä toisin, he tuntevat pystyvänsä vaikuttamaan toimintaan. Se taas lisää motivaatiota. Improvisaatioon kuuluu myös epäonnistuminen, ns. ”iloinen mokaaminen”. Improvisaation genressä se on jopa toivottavaa ja hauska asia. Mokaaminen tuo epäonnistumisen vapauden. Epäonnistuminen ei ole vakavaa, kunhan jokainen oppii nauramaan itselleen.

Työyhteisöissä ei nykyään selviä erilaisista haasteista ilman luovuutta. Luovuus on mahdollisuus uudenlaisiin ratkaisuihin ja vaihtoehtoihin. Draamamenetelmien avulla tehdään näkyväksi, että on erilaisia tapoja ja näkemyksiä toimia samassa tilanteessa. Jos työyhteisössä on luovuutta, sillä on

mahdollisuus muutokseen ja kehitykseen. Jotta työyhteisö menestyisi, sen pitää tehdä omannäköistään kehittämistyötä ja muutosta. Yhteistyö muutoksen eteen lisää työmotivaatiota, yhteishenkeä ja edistää hyvinvointia. Muutos ei ole aina pelkästään positiivista, vaan se voi ahdistaa ja tuoda epävarmuutta. Draaman avulla voidaan saada näkyväksi tunnetiloja ja sitä kautta päästään käsittelemään niitä. Näin estetään se, että yhteisö ei palaa vanhaan toimintamalliin vaikeuksien kohdatessa, vaan pystyy yhdessä refleктоitujen tunnetilojen kautta miettimään uusia ratkaisumalleja. (Mäkisalo-Ropponen 2008, 93-94.)

2.2 Identiteetti

Draamakasvatus on sosiaalista ja yhteisöllistä. Toiminta tapahtuu muiden kanssa vuorovaikutuksessa, jolloin sillä on vaikutusta ihmisen identiteetin muotoutumisessa. Tämän takia käsittelen identiteettiä sosiologisesta ja sosiaalipsykologisesta näkökulmasta.

William James ehdotti 1800-luvun lopulla identiteetin jakoa sosiaaliseen ja persoonalliseen minään. Identiteetissä sosiaalinen minä eli objektiminä, voidaan havaita ja tietää. Persoonallinen minä eli subjektiminä puolestaan arvioi ja reflektoi sosiaalista minää. Jamesin mukaan sosiaalisessa minässä oli kolme erilaista kohtaa. Oman työn tuotokset, koti, perhe ja keho kuuluivat materiaaliseen minään. Sosiaaliseen minään kuuluivat tunnustus, huomio ja arvostus itselle tärkeissä yhteisöissä. Ammatilliset yhteisöt kuuluivat tähän osaan. Kolmanteen kohtaan kuului henkinen minä, jossa oli kyse moraalista, luonteesta, älyllisistä kyvyistä ja tulkinnoista, jotka koskivat tunteita ja omaa minää. Myöhemmissä identiteettiteorioissa suurimmassa osassa säilyi jako sosiaaliseen ja persoonalliseen minään. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2008, 32-33.)

Hallín (1999, 21- 23) mukaan identiteetistä voi olla kolme erilaista käsitystä. Niitä ovat valistuksen subjekti, sosiologinen subjekti ja postmoderni subjekti. Valistuksen subjekti on hyvin individualinen käsitys. Siinä ajatellaan, että ihmisen identiteetti on koko yksilön olemassaolon ajan olemukseltaan sama. Sosiologinen subjekti puolestaan muodostuu suhteessa toisiin, jotka välittävät kulttuurin. Identiteetti siis muodostuu vuorovaikutuksessa suhteessa yhteiskuntaan. Postmodernin subjektin ajatellaan puolestaan muotoutuvan suhteessa tapoihin, joilla ihmisiä puhutellaan kulttuurisissa järjestelmissä. Siinä subjekti voi ottaa erilaisia identiteettejä.

Identiteetin muotoutuminen vaatii reflektiivistä tietoisuutta. Identiteetti ei ole annettu, vaan sitä luodaan elämän varrella ja suhteessa muihin ihmisiin. Normaalin identiteetin omaavalla ihmisellä

on tunne siitä, mistä hän on tullut ja mihin on menossa. Luotettavien varhaisten ihmissuhteiden kautta ihminen on pystynyt muodostamaan suojan, joka suodattaa elämän vastoinkäymiset, eivätkä ne horjuta identiteettiä. Identiteetti rakentuu siitä, kuinka ihminen elää elämänsä ja on kontaktissa muihin ihmisiin. (Giddens 1991, 52-55.)

Narratiivisessa lähestymistavassa keskeistä on identiteetin luominen ja rakentaminen. Jerome Burnerin mukaan omaan elämään perustuvissa tarinoissa yksilö rakentaa itseään ja identiteettiään. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 33.) Laajassa mielessä tarinallisuus on ontologinen oletus ihmisen olemassaolon tavasta ja tietoteoreettinen oletus tietämisen prosessista. Ontologinen oletus on se, että on yhteys narratiivisuuden ja ihmisen olemassaolon välillä. Ihminen tulkitsee maailmaansa kertomusten kautta ja rakentaa näin identiteettiään niiden välityksellä. Elämäkertomuksiaan kertomalla ihmiset luovat todellisuutta ja he omaksuvat sosiaalisesta tarinavarannosta kertomuksia. Identiteetti rakentuu, kun ihmiset hakevat kulttuurisia tarinoita ja muotoja kertomuksiinsa. Näin he jäsentävät omaa elämäänsä ja liittävät oman kertomuksensa kulttuuriseen kertomusvarastoon uudelleen. Tietoteoria juontuu ontologiasta, koska ihmiset rakentavat tietoa itsestään ja ympäröivästä maailmasta tarinoiden kautta. Tietoa ei voi olla ilman ihmistä, joka tietää sen mitä tietää. Tietäminen ja oppiminen ovat osa inhimillistä tiedonprosessia, johon liittyvät mm. tunteet ja tarpeet. (Heikkinen 2002, 103.) Ihmisen kirjoittaessa tai kertoessa tarinaansa hän selittää identiteettiään kulttuuristen resurssien kautta. Kulttuuri voi olla resurssi, jonka avulla pyritään ratkaisemaan ongelmia. Yksilön elämäkulussa nämä resurssit ovat mm. ajattelu- ja toimintatapoja sekä ohjeita ja tietoja. Kulttuuri määrittelee ihmisen toiminnan normit ja rajat. Se myös heijastaa sen hetkisen yhteiskunnan arvot. Kulttuuri on aina suhteessa historiaan. (Antikainen & Huotelin 1996, 219.)

Fadjukoff (2009, 187, 190) puolestaan toteaa, että identiteetin muodostaminen liittyy vahvasti nuoruuteen, mutta muotoutumista tapahtuu aikuisuudessakin. Aikuisiän elämäkokemukset tuovat oman lisänsä identiteettiin, sillä se elää ja muuttuu uusien haasteiden ja elämäntilanteiden myötä. Yhteiskunnassa ja ihmissuhteissa tapahtuu muutoksia, joille kypsä identiteettirakenne on joustava ja avoin. Avoimuus mahdollistaa identiteetin sisällön uudelleen organisoinnin läpi elämän. Tällöin kokonaisidentiteetti vahvistuu. Kypsällä identiteetillä on yhteys mm. tunne-elämän tasapainoon, avoimuuteen uusien kokemusten edessä, älyllisiin kiinnostuksiin, itsetuntoon ja merkityksellisiin tavoitteisiin. Saastamoinen (2006, 172- 173) lisää, että identiteetti ja minuus kietoutuvat toisiinsa. Identiteetistä puhutaan silloin, kun minuutta määritellään ja arvotetaan. Identiteetti voidaan jakaa persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallinen identiteetti muotoutuu minäkokemuksissa elämänhistoriassa. Sosiaalinen identiteetti on samaistumista sosiaalisiin ryhmiin.

Ihmiset määrittelevät itsensä suhteessa kulttuuriin, sosiaaliseen ympäristöön ja itseensä tapojen avulla. Identiteetin pohdinnalle luo tarpeen ihmisen halu tutkia kuka hän on ja mihin yhteisöön kuuluu.

Identiteetti voi olla vahva monilla elämäalueilla, liittyvät ne sitten yksilölliseen kiinnostukseen tai sosiaaliseen ympäristöön. Näillä alueilla arvot ja sitoumukset voivat tulla näkyviksi. Keskeiset elämäalueet identiteetin kannalta ovat niitä, joissa kulttuuri mahdollistaa yksilölliset valinnat ja joilla on merkitystä ihmisen yhteisössä. On todettu, että ihmissuhteet ovat identiteetin oleellinen osa. Identiteetin kehitys etenee eri elämäalueilla eri tahdissa sen mukaan, mitä mahdollisuuksia ympäristö tarjoaa ja mihin henkilökohtainen kiinnostus on suuntautunut. (Fadjukoff 2009, 184.) Ihminen käy erilaisia prosesseja läpi ennen identiteetin saavuttamista ja nämä prosessit vaikuttavat hyvinvointiin ja minäkehitykseen. Prosessissa keskeistä on omiin arvoihin liittyvät valinnat ja erilaisten vaihtoehtojen pohdinta. Identiteettiin liittyvät käsitykset omista arvoista ja päämääristä sekä yksilöllisyydestä. Rajat identiteetin etsimiselle asettavat lähiyhteisö ja yhteiskunta. Näin ympäristö ja yksilö muodostavat vuorovaikutusprosessin, jossa identiteetti voi kehittyä. (Emt. 179-182.)

2.2.1 Sosiaalinen identiteetti

George Herbert Meadin mukaan yksilön suhde muihin ja sosiaalinen kokemus ovat suhteessa minän syntyyn. Ollessaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, yksilö olettaa ”yleistettyjä toisia” edustamaan yhteisön asennetta. ”Yleistyneen toisen” kautta yksilön käyttäytymistä kontrolloidaan ja sosiaaliset prosessit vaikuttavat tähän käyttäytymiseen. Mead ajattelee, että ilman ”yleistynyttä toista” yksilön ajattelu ei edes olisi mahdollista. Mahdotonta se olisi siksi, että sisäinen keskustelu itsensä kanssa on juuri keskustelua ”yleistyneen toisen” kanssa. Minälle keskustelu edustaa sosiaalista puolta. Meadille sosiaalinen minä on ensisijainen. Persoonallisesta minästä hän sanoo, että se tulee esiin yksilön impulsiivisessa käyttäytymisessä. Impulsiivisessa käytöksessä minän ilmaisu ei ole kontrolloitua ja kahlehdittua. Sosiaalinen minä ei siis määritä mitä persoonallinen minä voi tehdä. Meadin teorian pohjalta voidaan sanoa, että luovassa työssä ja työssä, jossa omien tunteiden tunnistaminen on tärkeää, persoonallinen minä on keskeinen. Hänen identiteettiteoriansa pohjautuu kuitenkin pääosin siihen, että identiteetin rakentajana on sääntöjen noudattamisen kulttuuri. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 34-36.)

Ojanen (1994, 31-33) määrittelee identiteetin niin, että se on paitsi yksilöllisyyttä, niin myös ihmisen yhteenkuuluvuuden tunnetta johonkin yhteisöön tai ryhmään. Identiteetin kautta määritellään ihmisen paikka. Jo heti syntymästään lähtien yksilö saa sosiaalisen identiteetin. Ensin hän on lapsi, sitten sukupuolen kautta tulee nimi. Identiteetin määrittelyihin liittyvät myös perhesuhteet ja vanhempien sosiaalinen asema. Myöhemmin identiteetin luonnehdintaan vaikuttavat työ ja sosiaaliset suhteet. Arvostuserot tulevat myös näkyväksi identiteettiä kuvaavissa käsitteissä, näitä ovat mm. koulutukseen ja ammattiin pohjautuvat käsitykset. Näiden käsitysten kautta muovautuvat myös roolit, jotka edustavat ammattia tai koulutusta. Nämä kaikki käsitteet ja odotukset muovaavat yksilön identiteettiä.

Harry Stack Sullivanin mukaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisen identiteetin muodostumiseen vaikuttaa se, miten hän saa tietoa itsestään muiden kautta. Yksilö sisäistää muiden asenteet itsestään. Sullivan käyttää käsitettä heijastuvat arviot. Nämä heijasteet voivat olla suoria, tulkittuja tai yleistyneitä. Suorissa heijasteissa on kysymys tietyn henkilön arvioista, tulkittu heijaste on oletusta kuinka muut arvioivat yksilöä ja yleistynyt heijaste tarkoittaa sitä, millä tavalla yksilölle tärkeä ryhmä arvioi häntä. (Ojanen 1994, 65-66.)

Ihmisen identiteetti muovautuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja näistä vuorovaikutuskokemuksista luodaan kuvaa itsestä ja muista. Oma identiteetti koostuu siitä, miten itse näkee itsensä muiden kautta. Ihmisluonnolle on ominaista pitää tärkeänä muiden hyväksyntää. Sen vuoksi vuorovaikutustilanteissa ihminen tuo esille itsestään sellaisia puolia, joihin kaipaa hyväksymistä. Ihmisen täytyy olla sidoksissa muihin ihmisiin, jotta hän pystyy muodostamaan itsestään oman käsityksen Toiset toimivat oman itsen peilinä. Tämän peilauksen kautta suunnataan omaa toimintaa ja määritellään itsetuntoa. Ihmisten erilaisuudesta johtuen toiset ovat riippuvaisempia muiden ihmisten toiminnasta kuin toiset. Ulkoiset kriteerit ja muiden reaktiot ovat toisille tärkeämpiä kuin omat sisäiset kriteerit ja arvot. (Lahikainen 2011, 127-129.)

2.2.2 Persoonallinen identiteetti

Margaret Archer on persoonallisen identiteetin puolestapuhuja. Hänen mukaansa persoonallinen identiteetti syntyy yksilön emotionaalisista suhteista asioihin, jotka koskettavat yksilöä. Emootioiden kohteena voi olla kolme erilaista todellisuussuhdetta; luonnollinen, praktinen ja diskursiivinen. Luonnollisessa todellisuussuhteessa yksilöä voi koskettaa oma keho ja fyysinen hyvinvointi. Praktisessa suhteessa koskettavuus ilmenee huolena omista kyvyistä liittyen

suorituskykyyn ja toiminnallisuuteen. Huoli omasta arvosta ja arvostuksesta liittyy taas diskursiiviseen todellisuussuhteeseen. Kolme todellisuutta tuo ristiriitaa yksilön elämään. Ongelmat, jotka syntyvät tästä moninaisuudesta, ratkaistaan siirtymällä pohdittuun ja sisäisesti prosessoituun suhteeseen, ns. tunnesuhteeseen. Näin on mahdollista saavuttaa henkisesti tyydyttävä tasapaino. Archer toteaa, että persoonallinen identiteetti syntyy huolestuttavien ja kiinnostavien asioiden painotuksesta ja sitä kautta niiden tasapainosta. Työ- ja ammatti-identiteetti rakentuu suhteessa työelämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan yksilön sisäisen pohdinnan kautta. Ammatillinen identiteetti muovautuu yhteiskunnallisissa tilanteissa ja työyhteisöissä, jotka ovat kulttuurisesti määrittäneitä. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 37-39,41.)

Aikuisen identiteetin osa-alueisiin kuuluvat työ- ja ammatti-identiteetti keskeisenä asiana. Yksilön elämässä ne saavat hyvinkin erilaisia merkityksiä. Voidaan ajatella, että työ- ja ammatti-identiteetti ovatkin persoonallisen identiteetin osa. Toisilla ihmisillä työ on väline, jonka avulla voi toteuttaa elämänarvoja, toisille työ taas on persoonallisen identiteetin rakentaja. Identiteettiin kuuluvat sekä persoonallinen että sosiaalinen aspekti. Ammatillinen identiteetti on hyvin läheinen sosiaalisen puolen kanssa, mutta siinä on myös persoonallinen aspekti. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 32.)

Ammatillisen identiteetin rakentaminen tapahtuu persoonallisen ja sosiaalisen vuoropuheluna, niiden kahden välisenä suhteena. Persoonallinen identiteetti suhteutuu vallitsevaan todellisuuteen, joka on sosiaalinen. Jälkitekollisessa yhteiskunnassa persoonallista identiteettiä arvostetaan erityisesti luovuutta ja persoonallista otetta vaativissa ammateissa. Näissä ammateissa olevien toivotaan rakentavan identiteettiään omien vahvuuksiensa ja intressiensä mukaisesti. Identiteetti nousee esiin, kun puhutaan oppimisesta ja osallistumisesta yhdessä. Osallistumisteoriassa identiteetin rakentaminen tietoyhteisöissä nähdään oppimisena. Oppimistulos syntyy, kun yksilö osallistuu yhteisön toimintaan. Osallisuus voi olla toimintaa, mutta myös yhteenkuuluvuuden tunnetta tai aatteellista uskollisuutta. Samastuminen taas puolestaan on mielikuvia tai jonkin asian kannattamista. Kun yksilö samastuu johonkin työtapaan tai menetelmään, se ilmentää työidentiteettiä. Sosiokulttuuriset lähestymistavat ovat kuitenkin identiteetin näkökulmasta puutteelliset, koska niistä puuttuvat yksilökehitykselliset määreet. Kokonaisvaltaista ammatillista kasvua kuitenkin vaaditaan työssä kehittämisessä ja oppimisessa niin kasvatus-, opetus- ja hoitotyössä kuin johtamisessakin. Ammatillinen kasvu on yhteydessä työhön sitoutumiseen, vastuuseen ja käsitykseen omasta roolista työpaikalla. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 39-44.)

Työelämän käytäntö on tuonut esiin sen seikan, että työntekijän käsitys itsestään työssä ja ammatissa on tärkeää. Yksilön täytyy olla tietoinen omasta ammatillisesta osaamisestaan ja

identiteetistään, jotta hän tunnistaa, tekee näkyväksi ja markkinoi vahvuuksiaan ja osaamistaan. Hyvin monella työntekijällä on edessään tilanne, jossa ammatillista identiteettiä ja omaa osaamista pitää uudelleen määritellä aika ajoin. Ennustettavuus ja jatkuvuus ovat asioita, joita nyky-yhteiskunta ei työelämässä tuo esille samalla tavalla kuin aiemmin. Kuitenkin ammatillisen identiteetin kokoaminen kaipaa juuri näitä asioita. Työntekijältä saatetaan vaatia itsensä kehittämistä pitkäjänteisesti. Myös ammatillista kasvua pitäisi sitouttaa omaan persoonaan. Persoonallista kasvua toivotaan erityisesti aloilla, joissa ollaan tekemisissä oman minuuden ja tunteiden parissa. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 27-28.)

Minäkuva kietoutuu persoonalliseen identiteettiin. Itse ajattelen, että persoonallinen identiteetti ja minäkuva ovat sama asia. Psykologisessa identiteettiteoriassa minäkuva selitetään tarkemmin. Keltikangas-Järvinen (1998, 26-28) toteaa, että identiteettiin kuuluu minäkuva. Se on jokaisen yksilön oma käsitys siitä, minkälainen hän on. Minäkuva on myös kokonaisuus, johon kuuluvat erilaiset ominaisuudet, toiminnat ja päämäärät, joiden avulla itseä kuvataan. Oma minäkuva on sellainen, joka vastaa niitä piirteitä, kykyjä ja taitoja, joita yksilöllä todella on. Minäkuva tulee todenmukaiseksi silloin, kun yksilö havainnoi itseään. Yksilön havaintojen ja minäkuvan tulisi vastata toisiaan, koska silloin ihminen on tasapainossa. Minäkuvaan sisältyy myös itsetunto ja sen eräänä osa-alueena suoritusitsetunto. Siihen kuuluvat ihmisen luottamus itseensä ja haasteiden kohtaaminen. Toisena alueena on tunne sosiaalisesta selviytymisestä, se tarkoittaa toimeen tulemistä erilaisten ihmisten kanssa. Itsetunto muodostuu siis monenlaisista tekijöistä. Jonkin alueen heikkous tasapainottaa jonkin toisen alueen vahvuutta. Kulttuuri ohjaa hyvin paljon sitä, mitä itsetunnon osa-alueita arvostetaan.

Hyvä itsetunto on totuudenmukaisen minäkuvan ylläpitämistä. Tärkeää on nähdä omat virheensä, mutta arvostaa silti itseään puutteista huolimatta. Hyvän itsetunnon omaava asettaa tavoitteensa riittävän korkealle ja on tyytyväinen päästessään niihin. Hänen pitää osata olla myös tyytymätön, jos tavoitteita ei ole saavutettu ja vaatia parempia suorituksia. Yksilön ei tarvitse kuitenkaan olla paras ollakseen hyvä. Ryhmällä on vaikutusta sosiaaliseen oppimiseen. Se vaikuttaa myös persoonalliseen kehitykseen, kuten identiteettiin ja itsetuntoon. Itsetunnon kehitykselle on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, koska vertaisryhmän sosiaalinen hyväksyntä on tärkeää. Ryhmän vahvuus on yksilön vahvuutta ja siitä saa voimaa. (Keltikangas-Järvinen 1998, 58-60, 77.) Identiteettiin liittyvät kysymykset voivat aktivoitua erilaisista syistä ja erilaisina ajankohtina. Ihmisen elämänkulussa voi olla erilaisia kohtia, joissa hän vaihtaa vertailukohtiaan ja muodostaa näin uudenlaisen identiteetin. Erilaiset tilanteet voivat antaa mahdollisuuden itsen uusiutumiseen,

jolloin minäkäsitys muuttuu. Sen myötä persoonallinen identiteetti kehittyy. (Lahikainen 2011, 132.)

Persoonallisen identiteetin muotoutumiseen kuuluu myös eräänä osana ihmisen persoonallisuus. Persoonallisuuteen liittyvät yksilön ominaisuudet, jotka ovat tilanteesta, roolista ja ajasta riippumattomat. Tällainen suhteellisen pysyvä ominaisuus on mm. temperamentti. Persoonallisuus kytkeytyy myös ympäröivään kulttuuriin, koska se muovaa ihmisen persoonallisuutta. Kulttuurin normit säätelevät millä tavoin ihminen voi ilmaista itseään. Persoonallisuus voidaan jakaa kolmeen tasoon. Ensimmäisessä persoonallisuuden tasossa voi pohtia temperamenttiin liittyen millainen yksilö on, millainen on hänen tapansa tehdä asioita ja millaisia tunteita hänessä herää erilaisissa tilanteissa. Persoonallisuuteen liittyvät myös sopeutumistavat, jotka sitoutuvat aikaan, paikkaan ja sosiaalisiin rooleihin. Näitä ovat mm. arvot ja tavoitteet sekä elämäntehtävät ja selviytymiskeinot. Persoonallisuuden toisessa tasossa mietitään mitä yksilö haluaa elämältään ja miten hän voi saavuttaa haluamiaan asioita. Tärkeää on pohtia millaisia selviytymiskeinoja voi käyttää, kun tilanteet asettavat erilaisia haasteita. Kulttuuri on mukana toisessa tasossa siten, että kulttuurista riippuen tavoitteet ja arvot ovat erilaisia. Individualistisuutta korostavassa yhteiskunnassa arvot voivat olla hyvinkin toisenlaiset kuin kollektivismia suosivassa. (Metsäpelto & Feldt 2009, 23-25.)

Edellisessä kappaleessa kuvasin persoonallisuuden kahta ensimmäistä tasoa. Persoonallisuuden kolmannessa tasossa puolestaan puhutaan tarinamuotoisesta identiteetistä, joka liittyy nimenomaan aikuisen persoonallisuuteen. Siinä kysymyksiin kuka minä olen ja miten minusta on tullut tällainen, aikuinen syventää kuvausta liittämällä siihen elämäntarinansa. Se tekee ihmisen elämänpolusta yhtenäisen ja ymmärrettävän sekä tuo tarkoituksellisuuden tunnetta. Ihmisellä on paljon erilaisia piirteitä, jotka voivat olla ristiriitaisiakin. Hänellä voi olla myös monenlaisia tavoitteita ja selviytymiskeinoja, mutta tällä kolmannella tasolla yksilö pyrkii kokoamaan identiteettinsä yhtenäiseksi tarinaksi. Muutokset elämänsä elämisessä korostavat ihmisen persoonallisuudessa tarinamuotoista identiteettiä. Esimerkiksi eläkkeelle siirtyvä jäsentää elämänsä eri tavoin kuin perhettä perustava nuori aikuinen. Myös tässä kolmannessa tasossa kulttuurilla on merkitystä. Se antaa vaihtoehtoja sopivista elämäntarinoista ja suuntaa ihmisten tapaa kulkea valitsemillaan teillä. (Metsäpelto & Feldt 2009, 25-26.)

2.3 Identiteetin rakentuminen draamakasvatuksessa

Ajatukseni identiteetistä on, että se rakentuu ihmisen koko elämänhistorian ajan. Identiteetikäsitykseni on narratiivinen. Tähän pohjautuen ajattelen, että draamakasvatus tuo uudenlaisia kokemuksia, jotka kertomusten kautta sisäistyvät ja luovat merkityksiä identiteetin muotoutumiseen.

Hall`n (1999, 21-23) mukaan identiteetistä on kolme erilaista käsitystä: valistuksen subjekti sekä sosiologinen ja postmoderni subjekti. Sosiologisessa subjektissa identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan ja postmoderni subjekti puolestaan muotoutuu suhteessa tapoihin, joilla ihmisiä puhutellaan kulttuurisissa järjestelmissä. Sosiologinen ja postmoderni ovat niitä identiteetikäsityksiä, joista muodostan oman käsitykseni identiteetistä. Olen itse sitä mieltä myös, että identiteetti osaltaan muodostuu vuorovaikutuksellisessa prosessissa muihin. Nämä muut ihmiset ovat osana yhteiskuntaa ja tuottavat näin kulttuuria, johon myös yksilö samaistuu. Yksilö peilaa tällöin omaa toimintaansa muihin ja muodostaa siitä käsityksen. Näillä käsityksillä on merkitystä identiteetin muotoutumisessa. Draamakasvatushan on mitä parhainta vuorovaikutuksellista toimintaa. Heikkisen (2005, 24-25, 43) mukaan yhdessä tekeminen on yksi draaman keskeisimmistä asioista. Yhdessä toisten kanssa luodaan merkityksiä, joita tutkitaan ryhmänä. Draamassa annetaan mahdollisuus monenlaisiin yhteisöllisiin toimintoihin ja ryhmätyön muotoihin.

Heikkinen (2002, 103) toteaa, että ihminen tulkitsee maailmaansa kertomusten kautta ja näin rakentaa identiteettiään niiden välityksellä. Eteläpelto ja Vähäsantanen (2008, 33) puolestaan lisäävät, että identiteetin luominen ja rakentaminen on narratiivisessa lähestymistavassa keskeistä. Antikaisen ja Huotelinin (1996, 219) mukaan ihmisen kirjoittaessa tai kertoessa tarinaansa hän selittää identiteettiään kulttuuristen resurssien kautta. Kulttuuri määrittelee ihmisen toiminnan normit ja rajat. Se heijastaa myös sen hetkisen yhteiskunnan arvot. Narratiivisen lähestymistavan omaava tutkimukseni ohjaa ajatteluani identiteetin muotoutumisesta. Ajattelen, että kertomusten kautta ihminen jäsentää kokemuksiaan, koska silloin hän reflektoi oman elämänsä tapahtumia. Reflektointi tuottaa kertomuksia ja niiden kautta identiteetti muotoutuu aina uudelleen. Kertomukset tuotetaan tietyssä kulttuurissa ja olen samaa mieltä siinä, että ne kuvaavat juuri sen ajan kulttuuria ja arvomaailmaa. Tämän takia identiteetin muotoutuminen pitää aina suhteuttaa juuri oman aikansa kontekstiin. Heikkinen (2005, 50) toteaa, että kasvatuksessa tarvitaan draamaa, koska

ihmisille on ominaista kertoa tarinoita ja kuunnella toisten kokemuksia. Tarinat tuovat näkökulmia ja niiden avulla voidaan hahmottaa paikkaa yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

Ihmisen persoonallisuuteen liittyvät yksilön ominaisuudet, jotka ovat tilanteesta, roolista ja ajasta riippumattomat. Persoonallisuus kytkeytyy myös ympäröivään kulttuuriin, koska se muovaa ihmisen persoonallisuutta. Kulttuurin normit säätelevät millä tavoin ihminen voi ilmaista itseään. Kulttuurista riippuen tavoitteet ja arvot ovat erilaisia. Persoonallisuudessa on kolme tasoa. Kolmannessa tasossa puhutaan tarinamuotoisesta identiteetistä, joka liittyy nimenomaan aikuisen persoonallisuuteen. Siinä kysymyksiin kuka minä olen ja miten minusta on tullut tällainen, aikuinen syventää kuvausta liittämällä siihen elämäntarinansa. Muutokset elämänselämyksessä korostavat ihmisen persoonallisuudessa tarinamuotoista identiteettiä. (Metsäpelto & Feldt 2009, 23-26.)

Ihmisen elämänselämyksessä tapahtuvat kokemukset muodostavat identiteettiä. Identiteetti muotoutuu aina uudelleen erilaisten tilanteiden myötä. Jos yksilö on elämänselämyksessään avoin muutoksille, hän on avoin myös silloin identiteettinsä sisällön vaihteluille. Yksilö voi ottaa erilaisia identiteettejä riippuen siitä, missä kontekstissa hän kulloinkin on. Identiteetillä on myös yhteys minuuteen. Itsetuntemuksen lisääntymisen myötä minuus selkeytyy. Selkeytymisellä on merkitystä itsetuntoon, tunne-elämään ja avoimeen elämänselämykseseen. Teorian mukaan identiteetti jaetaan sosiaaliseen ja persoonalliseen identiteettiin. Mielestäni kaikki minuuden kokemukset ovat merkityksellisiä persoonallisen identiteetin kehittämisessä. Vielä enemmän merkityksellisiä niistä tulee, kun yksilö reflektoi kokemuksiaan. Sosiaalisen identiteetin muotoutumiseen taas vaikuttavat sosiaaliset ryhmät, joihin yksilöt kuuluvat. Ihminen jäsentää itseään suhteessa muihin ja sen takia erilaisilla ryhmillä on suuri merkitys identiteetin muotoutumiseen. Ajattelen, että johonkin ryhmään kuuluminen tuottaa tietynlaista identiteettiä ja jokainen omanlaisensa ryhmä tuo oman panoksensa yksilön identiteettiin. Sekä Fadjukoff (2009, 187, 190) että Saastamoinen (2006, 172-173) toteavat identiteetin muotoutumisen liittyvän kokemuksiin. Identiteetti elää ja muuttuu uusien haasteiden edessä ja elämänselämyksien myötä. Avoimuus mahdollistaa identiteetin sisällön uudelleen organisoinnin läpi elämän. Minuus ja identiteetti kietoutuvat toisiinsa. Identiteetistä puhutaan silloin, kun minuutta määritellään ja arvotetaan. Saastamoisen mukaan identiteetti jaetaan persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallinen identiteetti muotoutuu minäkokemuksissa elämänselämyksessä ja sosiaalinen identiteetti on samaistumista sosiaalisiin ryhmiin. Heikkisen (2005, 26, 28) mukaan draaman eräänä tavoitteen on auttaa yksilö ymmärtämään itseään ja ympäröivää todellisuutta paremmin. Draamassa tekemiseen vaikuttavat aina osallistujien eletty elämä ja siellä koetut kokemukset. Tutkittavat teemat yhdistyvät jokaisen omiin kokemuksiin ja sitä kautta ne kasvavat merkityksellisiksi.

Fadjukoff (2009, 179-182, 184) jatkaa, että ihmissuhteiden on todettu olevan keskeinen osa identiteettiä. Identiteetin kehitys etenee eri elämänalueilla eri tahdissa sen mukaan, mitä mahdollisuuksia ympäristö tarjoaa ja mihin henkilökohtainen kiinnostus on suuntautunut. Keskeiset elämänalueet identiteetin kannalta ovat niitä, joissa kulttuuri mahdollistaa yksilölliset valinnat ja joilla on merkitystä yhteisössä muiden kanssa. Rajat identiteetin etsimiselle asettavat lähiyhteisö ja yhteiskunta. Näin ympäristö ja yksilö muodostavat vuorovaikutusprosessin, jossa identiteetti voi kehittyä. Kehittymiseen liittyvät käsitykset omista arvoista ja päämääristä sekä yksilöllisyydestä. Kuten jo edellisessä kappaleessa mainitsin, ryhmällä on valtava merkitys identiteetin muotoutumiseen. Ajattelen, että yhteiskunta ja sen kulttuuri antavat omat norminsa ja arvomaailmansa, joita erilaiset ryhmät toteuttavat pienemmässä kaavassa. Ryhmän toiminta ja sen mukana tulevat normit ja arvot säätelevät yksilön mahdollisuuksia suhteessa identiteettiin. Kulttuuri sekä isossa että pienessä merkityksessä mahdollistaa yksilön valinnat. On muistettava kuitenkin, että yksilön valintaan vaikuttavat myös hänen omat intressinsä ja arvomaailmansa.

Eteläpellon ja Vähäsantasen (2008, 34-36) mukaan George Herbert Mead on sanonut, että yksilön suhde muihin ja sosiaalinen kokemus ovat suhteessa minän syntyyn. Hänelle sosiaalinen minä on ensisijainen. Persoonallisesta minästä hän on sitä mieltä, että se tulee esiin yksilön impulsiivisessa käyttäytymisessä ja sosiaalinen minä ei määritä mitä persoonallinen voi tehdä. Meadin teorian pohjalta voidaan sanoa, että luovassa työssä ja työssä, jossa omien tunteiden tunnistaminen on tärkeää, persoonallinen minä on keskeinen. Ajatukseni osuvat yhteen Meadin teorian kanssa siinä mielessä, että pidän tärkeänä omien tunteiden tunnistamista työssä, jossa persoonallinen minä on keskeinen. Luovassa työssä yksilön omat ajatukset ja kekokemukset ovat tärkeässä roolissa. Itsetuntemuksen myötä tunteiden määrittely ja käsitteellistäminen on helpompaa. Luovassa työssä ja työssä, jossa omat tunteet pitää tiedostaa, persoonallisen minän osuus on suuri. Eteläpelto ja Vähäsantanen (2008, 39-44) jatkavat, että ammatillisen identiteetin rakentaminen tapahtuu persoonallisen ja sosiaalisen vuoropuheluna. Jälkitekollisessa yhteiskunnassa persoonallista identiteettiä arvostetaan erityisesti luovuutta ja persoonallista otetta vaativissa ammateissa. Näissä ammateissa olevien toivotaan rakentavan identiteettiään omien vahvuuksien ja intressiensä mukaisesti. Mäkisalo ja Ropponen (2008, 93-94) lisäävät, että työyhteisöissä ei nykyään selviä erilaisista haasteista ilman luovuutta. Draamamenetelmien avulla tehdään näkyväksi erilaisia tapoja ja näkemyksiä toimia samassa tilanteessa. Luovuus on mahdollisuus uudenlaisiin ratkaisuihin ja vaihtoehtoihin. Jos työyhteisössä on luovuutta, sillä on mahdollisuuksia muutokseen.

Ojanen (1994, 31-33, 65-66) määrittelee identiteetin niin, että se on paitsi yksilöllisyyttä niin myös ihmisen yhteenkuuluvuuden tunnetta johonkin yhteisöön tai ryhmään. Sosiaalisessa

vuorovaikutuksessa ihmisen identiteetin muodostumiseen vaikuttaa se, miten hän saa tietoa itsestään muiden kautta. Identiteetin määrittelyyn aikuisiällä vaikuttavat työ ja sosiaaliset suhteet. Arvostuserot tulevat myös näkyviksi identiteettiä kuvaavissa käsitteissä, näitä ovat mm. koulutukseen ja ammattiin pohjautuvat käsitykset. Käsitusten kautta muovautuvat myös ammattia tai koulutusta edustavat roolit. Nämä kaikki käsitteet ja odotukset muovaavat yksilön identiteettiä. Heikkinen (2005, 35) lisää vielä, että itsetuntemuksen lisääntyminen on draamakasvatuksen eräs tavoite. Jokainen ihminen oppii jotakin itsestään ja sosiaalisuudestaan. Draamakasvatukseen kuuluu käsitellä asioita, joilla on yhteys ihmisen henkilökohtaiseen kehittymiseen. Oma käsitykseni sosiaalisesta ja persoonallisesta identiteetistä myötäilee Ojasta. Vuorovaikutuksen oleellinen asia on tuottaa kanssakäymistä dialogisena. Ihmisten ollessa yhdessä he keskustelemalla tai jollakin muulla kommunikointitavalla saavat tietoa siitä, miten toinen ihminen kokee heidän läsnäolonsa. Ihmiselle on luonteenomaista haluta tietoa itsestään ja sosiaaliset suhteet muihin ovat hyvä tapa saada tietoa. Aikuisena identiteetin määrittelyyn tuo työ myös oman merkityksensä. Identiteetti syntyy sekä yksilön käsityksistä ja kokemuksista että työn yleisistä määrittelyistä ja sen myötä rooleista.

Margaret Archerin mukaan työ- ja ammatti-identiteetti rakentuu suhteessa työelämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan yksilön sisäisen pohdinnan kautta. Aikuisen identiteetin osa-alueisiin kuuluvat työ- ja ammatti-identiteetti keskeisenä asiana. Se on hyvin läheinen sosiaalisen puolen kanssa, mutta siinä on myös persoonallinen aspekti. Yksilön täytyy olla tietoinen omasta ammatillisesta osaamisestaan ja identiteetistään, jotta hän tunnistaa, tekee näkyväksi ja markkinoi vahvuuksiaan ja osaamistaan. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 27-28, 32, 41.) Mielestäni ammatti-identiteetin muotoutumiseen on monilla asioilla merkitystä. Työelämä asettaa jälleen kerran omat norminsa sille, mikä on hyväksyttävää ja toivottavaa. Yksilön pitää suhteuttaa oma arvomaailmansa ja käsityksensä työstä ja sen tekemisestä työelämän asettamiin ehtoihin. Työelämässä työtä tehdään pääsääntöisesti erilaisissa verkostoissa sekä tiimeissä ja niissä toimiminen luo omat merkityksensä yksilön ammatillisuuteen. Sosiaalinen puoli on aina läsnä ammatti-identiteetin muotoutumisessa. Persoonallisen aspektin ammatti-identiteettiin tuo yksilön oma tietoisuus osaamisestaan ja tavastaan tehdä työtä. Omaa ammatillista identiteettiään ei voi mielestäni lähteä kehittämään, jollei ole tietoinen vahvuuksistaan, heikkouksistaan ja kehittämistä vaativista kohdistaan. Itsetuntemus on jälleen avainsana identiteetin muotoutumiseen.

Persoonallisen identiteetin muotoutumiseen kuuluu minäkuva. Minäkuva on puolestaan sidoksissa hyvään itsetuntemukseen ja itsetuntemukseen kuuluu itsetunto. Kaikki nämä asiat liittyvät siihen millainen käsitys yksilöllä on itsestään. Omaan käsitykseen itsestä auttaa reflektointi omasta toiminnasta ja ajatuksista. Rehellisellä oman itsen reflektoinnilla on merkitystä siihen, kuinka

totuudenmukainen oma minäkuva on. Monelle ihmisille on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, ryhmän ei tarvitse olla juuri tietynlainen, vaan ihmisen sen hetkiseen elämäntilanteeseen sopiva. Ryhmän hyväksyntä on kuitenkin se asia, joka vaikuttaa itsetuntoon ja sitä kautta minäkuvaan. Keltikangas-Järvinen (1998, 26-28, 58-60, 77) toteaa, että identiteettiin kuuluu minäkuva. Se on jokaisen yksilön oma käsitys siitä, minkälainen hän on. Minäkuva tulee todenmukaiseksi silloin, kun yksilö havainnoi itseään. Minäkuvaan taas liittyy eräänä osa-alueena itsetunto. Siihen kuuluvat ihmisen luottamus itseensä ja haasteiden kohtaaminen. Toinen tärkeä alue on tunne sosiaalisesta selviytymisestä, se tarkoittaa toimeen tulemistä erilaisten ihmisten kanssa. Hyvä itsetunto on totuuden mukaisen minäkuvan ylläpitämistä. Itsetunnon kehitykselle on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, koska vertaisryhmän sosiaalinen hyväksyntä on tärkeää. Lahikainen (2011, 127-129, 132) lisää vielä, että jotta ihminen pystyy muodostamaan itsestään oman käsityksen, hänen täytyy olla sidoksissa muihin ihmisiin. Toiset toimivat oman itsen peilinä. Tämän peilauksen kautta suunnataan omaa toimintaa ja määritellään itsetuntoa. Ihmisen elämänselityksessä voi olla erilaisia kohtia, joissa hän vaihtaa vertailukohtiaan ja muodostaa näin uudenlaisen identiteetin. Erilaiset tilanteet voivat antaa mahdollisuuden itsen uusiutumiseen, jolloin minäkäsitys muuttuu. Sen myötä persoonallinen identiteetti kehittyy. Heikkinen (2005, 37-38) antaa tähän vielä draaman näkökulman. Draamakasvatuksessa oppimisen mahdollisuus on kokemuksen kautta tulevassa oivalluksessa. Oivallukseen liittyy analysointi, pelkkä kokemus ei anna mahdollisuutta oppimiseen.

Lopuksi totean, että draamakasvatus näyttää olevan menetelmä, jolla on merkitystä yksilön identiteettiprosessin rakentumisessa. Yksilö saa olla draamassa roolinsa kautta joku muu. Hän joutuu tämän roolin kautta eri asemaan suhteessa toisiin. Samalla muodostuu vuorovaikutusta. Yksilön kokemus toiseudesta sisältyy identiteettiin ja on näin muovaamassa sitä.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä draamakasvatuksen opiskelu tuo ihmisen identiteetin rakentumiseen. Draamakasvatus on yhteisöllistä toimintaa, ja yksilön täytyy kyetä heittäytymään ja ottamaan erilaisia rooleja ryhmässä. Toiminnan reflektointi on tärkeää ja sen myötä myös omien ajatusten pohtiminen. Melkein poikkeuksetta draamakasvatuksen opiskelu aiheuttaa yksilössä erilaisia tuntemuksia niin ryhmä- kuin yksilötasollakin. Ryhmässä tapahtuvalla toiminnalla ja sen reflektoinnilla on merkitystä ihmisen ajatteluun ja sitä kautta identiteetin muotoutumiseen. Tutkimuskysymykseni on:

Millaisia merkityksiä draamakasvatuksen opiskelulla on ihmisen identiteetin rakentumiseen?

3.2 Narratiivinen tutkimusmenetelmä

Narratiivisuudella on perinteet kieli- ja kirjallisuustieteessä sekä filosofiassa. Viime vuosikymmeninä mielenkiinto narratiiviseen menetelmään on levinnyt muillekin tieteenaloille. 1990-luvulla puhuttiin narratiivisesta käänteestä, jonka jälkeen tämä tutkimusote on kiinnostanut tutkijoita aina vain enemmän. Vielä vuonna 1983 Hirsjärven Kasvatustieteen käsitteistössä ei ollut sanaakaan narratiivisuudesta. Nykyään narratiivista menetelmää käytetään niin kasvatustieteessä kuin psykologiassa, yhteiskuntatieteessä ja taloustieteissäkin. (Heikkinen 2010, 143-144.)

Narratiivinen tutkimusote on elämäkerrallisen tutkimuksen metodologinen lähestymistapa, joka korostaa elämää tarinana. Tarina saa erilaisia sisältöjä kertojan kontekstin mukaan. Tutkimusotteessa on monia koulukuntia mukana, mutta kaikille niille on yhteistä se, että ne ovat kiinnostuneita yksilön ainutlaatuisesta tavasta ajatella, toimia ja kokea. (Ropo & Gustafsson 2008, 51.) Maailmassa on aina välitetty kokemuksia ja tietoa kertomalla. Niiden seurana on ollut kirjallinen omasta elämästä lähtöisin oleva tarina, esim. päiväkirja. Lisäksi nykymaailmassa omasta elämästä kerrotaan tietotekniikan välityksellä. Yhteiskunnassa marginaalienkin ääni saadaan kuuluviin, jos kuunnellaan ja tutkitaan heidän kertomuksiaan. Näin erilaisia jännitteitä ja käytänteitä voidaan purkaa, kun niitä tuodaan yleiseen tietoisuuteen. Kertomuksethan eivät ole koskaan vain yksilön kertomuksia, vaan niissä on aina myös kulttuurinen konteksti. (Kujala 2007, 33-34.)

Ihmiset pitävät todellisuutena sitä, mitä tuotetaan kommunikoinnin ja kielen kautta. Todellisuus rakentuu muuttuvista kertomuksista, koska ihmiset antavat asioille erilaisia merkityksiä. Jos halutaan tutkia todellisuutta, täytyy tutkia ihmisten tapaa rakentaa tätä todellisuutta vuorovaikutuksessaan. Subjekttiivisen kokemuksen synnylle ominaista on se, että se muotoutuu sosiaalisesti, vuoropuhelussa muiden kanssa. Kertomuksissa kuvataan sen hetkistä kulttuuria, josta muotoutuu oman aikansa yhteiskunnallinen mallitarina. Mallitarinat myös muovaavat todellisuutta niin hyvässä kuin pahassakin. (Kujala 2007, 13, 22.)

Tarinallinen lähestymistapa kuvaa kulttuuria, jossa yksilö elää. Näin omaa tarinaa kertoessaan yksilö rakentaa kulttuurisesti määrittävää minää. Sisällön minuus saa siitä, että tarinassa tulee esille merkitykselliset kohdat yksilön elämänhistoriassa. Yksilö valikoi mitä hän kertoo, jolloin tarinat eivät ole kuvauksia ”tosi-itseydestä”. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 42-43.) Ihmisen muodostaessa sisäistä tarinaansa hän tuo mukanaan kulttuurisen tarinavarantonsa ja oman kokemushistoriansa. Näitä hän yhdistelee omaan yksilölliseen tilanteeseensa, toimintaansa ja kokemukseensa. Sisäinen tarina sisältää muodostumisehtoja. Siihen kuuluvat sosiaalinen tarinavaranto ja yksilöllinen kokemushistoria. Tarinoiden avulla voi tarkastella omaa elämää ja toisaalta ne antavat mallia kulttuurisesti hyväksytyistä tavoista toimia. (Hänninen 1999, 50.)

Narratiivisessa lähestymistavassa huomio kohdistetaan kertomuksiin, koska ne ovat tiedon rakentajia ja välittäjiä. Ihmiset ymmärtävät itseään kertomusten kautta eli identiteetti rakentuu tarinoiden välityksellä. Tieto maailmasta ja itsestä muotoutuu kertomusten kautta. (Heikkinen 2010, 143, 145.) Tarinallisessa lähestymistavassa on kyse luovasta prosessista. Prosessi on tietystä sosiaalisessa kontekstissa ja saa aineksia kulttuurisista traditioista. Tarina on siis aina sekä kulttuurisesti sidottua että yksilöllisesti luovaa. Sisäisen tarinan käsite tarkoittaa ihmisen mielen sisäistä prosessia, jossa tarinallisten merkitysten kautta tulkitaan omaa elämää ja sen tapahtumia. (Hänninen 1999, 15, 20.) Elämäkerrat sisältävät kolme näkökulmaa elämään. Kertoja valitsee itse mitä kertoo, hän tekee samalla selkoa itsestään ja luonnehtii ihmissuhteita. Tutkittaessa oppimista, minuutta ja identiteettiä elämäkerrallisella lähestymistavalla, tutkija kerää tarinallisia aineistoja, joita sitten analysoi ja tulkitsee. Kasvatustieteellisessä tutkimuksessa tämä lähestymistapa on saanut vakiintuneen aseman. Elämäkerrallinen näkökulma lisää koulutuksen ja kasvatuksen sekä oppimisen ymmärtämistä. (Ropo & Gustafsson 2008, 52.)

Kaikki haastattelupuheet tai kirjoitetut tekstit eivät ole tarinoita. Tarinan vähimmäiskriteeri on se, että tarinaan sisältyy juonirakenne ja se sisältää kokemuksen. Juoni tekee tarinasta kerronnallisen, koska silloin siinä on alku, muutos ja lopputila. Narratiivisessa tutkimuksessa tärkeää on se, miten

tutkimustilanne on vaikuttanut yksilön tulkintaan kokemuksistaan, minnekään kokemuksen alkulähteille ei ole tarkoituskaan mennä. (Kujala 2007, 26.) Kertomus etenee aina prosessina ja se sisältää alun, keskivaiheen ja päätöksen. Kertomuksessa on siis aina juoni, joten tapahtumat kietoutuvat toisiinsa muodostaen kokonaisen kertomuksen. Monia eri tarinoita voi sisältyä yhteen kertomukseen. Tarinoissa tulee esille vaihtelevasti tuntemuksia, muistoja, tunteita ja henkilökohtaisia tunnelmia. Näin tarina tulee osaksi ihmisen kokemusta, kun se tuotetaan kirjallisena tai kerrotaan suullisesti. Jokaisella ihmisellä on tarve tulla kuulluksi ja kertoa oma tarinansa. (Mäkisalo-Ropponen 2007, 11.)

Ihmiset ymmärtävät itseään kertomusten kautta ja rakentavat identiteettiään niiden kautta. Kuka olen - kysymykseen tulee joka päivä uusi vastaus. Tieto maailmasta ja itsestä muotoutuu kerrotun kautta. Narratiivisuus liitetään usein näkökulmiin, jotka ovat kulttuurisia ja tietoteoreettisia. Näitä kutsutaan postmodernismiksi tai konstruktivismiksi. Postmoderni tiedonkäsitys on täysin päinvastainen kuin objektivistinen todellisuuskäsitys. Objektivistisessä käsityksessä ajatellaan, että on olemassa yksi todellisuus ja sitä koskeva totuus. Postmoderni puolestaan sitoo tietämisen sosiaaliseen kenttään, aikaan ja paikkaan. Tällöin tietämiseen liittyy aina jokin näkökulma ja se on jossakin fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä elävän ihmisen tieto. Konstruktivismiin kuuluu kiinteästi ajatus siitä, että ihmiset konstruoivat eli rakentavat tietonsa ja sitä myöten identiteettinsä tarinoiden kautta. Jokaisen käsitys omasta itsestään ja maailmasta muuttuu koko ajan, yhtä todellisuutta ei ole. Muuttumista tapahtuu siksi, että ihminen on vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja sen myötä käsitykset muotoutuvat alati. (Heikkinen 2010, 145-147.)

Narratiivista lähestymistapaa käytetään paljon myös asiantuntijuuden ja ammatillisen identiteetin kehittämisessä. Silloin yksilö reflektoi ammatillista osaamistaan ja miettii ammatillista kehityshistoriaansa. Sen myötä hän voi tuottaa muutosta. Narratiivinen lähestymistapa auttaa jäsentämään ammatillisuutta minuutta muutoskohdissa ja silloin, kun ammatillinen identiteetti on vasta muotoutumassa. Ammatilliset minätarinat voivat olla ammatillisen kasvun peilinä ryhmässä ja edistää näin muutokseen johtavaa prosessia. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 41-43.)

Tutkija, joka käyttää narratiivista lähestymistapaa, ajattelee tiedon olevan luonteeltaan kokemuksellista ja todellisuus jäsenetään kielen avulla. Tulkintoja täytyy tehdä, koska elämässä ei ole yksiselitteisiä totuuksia. Tarinallinen tutkimus tuo esille ihmisen tavan antaa merkityksiä eri asioille. Siten analyysi on aineistolähtöistä. Aineistosta nousee asioita, jotka ovat ainutkertaisia ja kontekstiinsa sidottuja, mutta silti ne ovat myös yleisiä. Yleisiä ne ovat siksi, että ne esittävät yleisen totuuden ainutkertaisesta kokemuksesta sosiaalisessa todellisuudessa. (Mäkisalo-Ropponen

2007, 40; Mäntylä 2007, 59.) Laadullista tutkimusta tehdessä pyritään ymmärtämään jotakin toimintaa tai annetaan jollekin ilmiölle tulkinta, joka on teoreettisessa viitekehyksessä mielekäs. Tärkeää on kuvata jotakin ilmiötä eikä pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistujilla on paljon tietoa tai kokemusta asiasta, jota tutkitaan. Näin ollen tutkimukseen osallistuvien henkilöiden valitseminen pitää olla tarkoitukseen sopiva ja harkittu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87-88.)

Narratiivinen lukutapa vaatii monen eri kertomuksen vuoropuhelua, taustateoriaa ja tulkintaa. Analyysi tehdään kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin eli järjestellään, pilkotaan ja kategorisoidaan aineistoa. Aineistoa voidaan luokittelun jälkeen ruveta luomaan taas uudelleenlaisiksi isommaksi kokonaisuudeksi. Näitä isoja kokonaisuuksia voivat olla esimerkkitarinat, joissa keskitytään tiettyihin aineistosta nousseihin teemoihin. Nämä esimerkkitarinat tuovat esiin tietynlaista kerronnallista identiteettiä ja ne edustavat koko aineistoa. Analyysissä on keskeistä tarkastella miten yksilö jäsentää tapahtumat juonen avulla niin, että ne johtavat haluttuun päämäärään. (Kujala 2007, 27- 31.)

On sanottu, että tarinallinen lähestymistapa antaa äänen niille ihmisille, jotka osallistuvat tutkimukseen. Näin pyritään tuomaan heidän oma tapansa antaa asioille merkityksiä. Kertomukset välittävät näitä merkityksiä hyvin. Analyysin tekeminen lähtee aineistosta eli merkityksiä ei haeta ennalta valitun teorian kautta. Kuitenkin on tärkeää tiedostaa, että tulkinnassa on tutkijan ääni viimekädessä esillä. Tarinallinen lähestymistapa kunnioittaa ihmisen kokonaisuutta ja ominaislaatua, koska se tarkastelee ihmistä kokonaisuutena. Sillä on mahdollisuus auttaa ihmisiä reflektoimaan omaa elämänsä kulkuaan, koska se on kiinnostunut ihmisille merkityksellisistä asioista. (Hänninen 1999, 34.)

Narratiivinen lukutapa vaatii tutkijan tulkintaa ja hänen reflektiivistä otettaan aineistoon. Aineistoa luettaessa myös taustateoria ja kertojan ääni täytyy ottaa huomioon. Tutkijan pitää löytää tarinoista juuri ne asiat, joilla on yleistä kiinnostavuutta. (Kujala 2007, 27.) Aineistoa analysoitaessa pyritään uuden tarinan tuottamiseen aineiston avulla. Uudessa tarinassa tuodaan esille keskeisiä teemoja tutkimusaineistosta. Narratiivisuus ei pyri yleistettävään tietoon, vaan subjektiiviseen tietoon. Tieto on silloin paikallista ja henkilökohtaista. Tätä kautta ihmisten yksilölliset äänet saadaan kuuluviin. (Heikkinen 2010, 149, 157.)

Hännisen (1999, 33) mukaan tarinoita voi analysoida monella eri tapaa. Eräs tapa analysoida on se, että kiinnitetään huomio siihen mitä ihmiset tietoisesti haluavat sanoa. Sen jälkeen voi pelkistää jokaisen tarinan kokonaisuuden ydintarinaksi. Tähän ydintarinaan kootaan kokonaisuuksia ja niin

sanottu pääjuoni eikä mennä yksityiskohtaisuuksiin. Tarinoita voi tämän jälkeen tyypitellä tai koota niistä yhden perustarinan. Tällä tavalla saadaan esille se miten tarinat kuvastavat yleisiä merkitysjärjestelmiä, vaikka ne ovat yksilöllisiä. Analyysin tulokset voidaan esittää ns. tyyppikompositioina. Se tarkoittaa sitä, että kootaan esimerkkitarinat niin, että niihin tulee useiden samaan tyyppiin sijoitettujen ihmisten kertomuksia. Tällöin tyyppien edustajiksi ei valikoidu yksilöitä. Etuna tässä tavassa on se, että tutkittavien tunnistettavuus vähenee, mutta haittapuoleksi lasketaan esimerkkitapausten keinotekoisuus. Kujala (2007, 31) puolestaan toteaa, että aineistoa voidaan sen luokittelun jälkeen ruveta luomaan taas uudeksi isommaksi kokonaisuudeksi. Näitä isoja kokonaisuuksia voivat olla esimerkkitarinat, joissa keskitytään tiettyihin aineistoista nousseihin teemoihin. Nämä esimerkkitarinat tuovat esiin tietynlaista kerronnallista identiteettiä ja ne edustavat koko aineistoa.

3.3 Aineiston hankinta ja analyysi

Aineisto kerättiin Tampereen kesäyliopiston draamakasvatuksen perus- ja aineopiskelijoiden tarinoiden avulla. Tampereen kesäyliopisto järjestää vuosittain draamaopintoja Jyväskylän yliopiston alaisuudessa. Tutkimukseen osallistui opiskelijoita kolmesta samaan aikaan käynnissä olevasta perusopintojen ryhmästä ja kahdesta aineopintojen suorittavasta ryhmästä. Pyysin kesäkuussa 2012 kesäyliopistolta mahdollisuutta pyytää tarinoita tutkimukseeni ja he välittivät tarinapyyntöni (liite) ryhmille, joissa opiskelijoita oli yhteensä 82. Kesäyliopistolla oli kaikkien opiskelijoiden sähköpostiosoitteet, joita ei voinut kuitenkaan luovuttaa ulkopuolisille. Tämän vuoksi he välittivät pyyntöni. Olin pyyntööni laittanut vastausmahdollisuuksiksi sähköpostin tai tavallisen kirjepostin. Kaikki vastaustarinat tulivat sähköpostitse. Tarinoita sain 17 kappaletta. Tarinoiden pituus vaihteli yhdestä viiteen sivuun. Osa vastanneista oli kirjoittanut vapaasti tarinan mitä draamakasvatus on tuonut heidän elämäänsä. Osa puolestaan oli kirjoittanut tarinan joidenkin apukysymyksiäni kautta, ja osa taas oli ottanut tarinaansa kaikki kysymykseni. Tulostin tarinat ja sen jälkeen tiesin vastanneista vain heidän ikänsä ja sukupuolensa. Vastanneet olivat iältään 32-54 -vuotiaita. Naisia vastanneissa oli 16 ja miehiä yksi. Tarinoista kävi ilmi, että suurin osa vastaajista oli luokan- tai erityisopettajia sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opettajia yläkoulussa tai lukiossa. Muutamassa tarinassa kävi ilmi, että kirjoittaja on muualla työssä kuin koulussa. Vaikka sähköpostivastauksissa näkyi lähettäjä, se ei tulostetuissa tarinoissa enää näkynyt missään. Kaikki tarinat saatuani sekoitin ne keskenään ja vasta sen jälkeen numeroin tarinat 1-17.

Lähdin analysoimaan tarinoita niin, että luin niiden saavuttua ne ensin kertaalleen. Sen jälkeen kaikkien tarinoiden ollessa koossa, luin ne vielä monia kertoja. Tämän jälkeen lähdin etsimään tarinoista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Alleviivasin samalla värillä ne lauseet, joissa kerrottiin jotakin samantyyppisiä asioita. Kävin koko ajan läpi kaikkia tarinoita yhdessä rinnakkain ja alleviivasin jälleen samalla värillä samantyyppiset kohdat jokaisesta tarinasta. Näin alkoi pikkuhiljaa erottua erilaisia teemoja. Luin tarinat vielä useaan kertaan ja tarkistin, olisiko jossakin tarinassa jokin teema sopinut paremmin johonkin toiseen kohtaan. Aina uuden lukukerran jälkeen löysin lauseen, joka sittenkin sopi paremmin toiseen kohtaan kuin olin aiemmin ajatellut sen sopivan. Lopulta olin tyytyväinen teemoihin enkä uudella lukukerrallakaan olisi enää löytänyt uusia. Näin sain lopulta muodostettua neljä toisistaan erilaista teemaa.

Opiskelijoiden tarinoissa oli jokaisessa kahdesta neljään teemaa. Joissakin tarinoissa saattoi esiintyä kaikki neljä, toisissa taas kaksi tai kolme. Kirjoitin teemat ylös ja sijoitin niiden jokaisen alle tarinoista aineistolainaukset, jotka sopivat juuri siihen kyseiseen teemaan. Näin sain neljän pääteeman alle lainauksia, jotka kuvasivat juuri sitä kohtaa. Tämän jälkeen minulla oli luonnollisesti paljon aineistolainauksia, joista aloin taas miettiä, mitkä niistä yhdistän omiksi alateemoikseen. Tällä tavalla yhdistin lainauksia ja sain jokaisen pääteeman alle lisäksi alateemoja. Näiden yhteyteen otin aineistolainauksia, jotka todentavat teemojani.

Koska tutkimusmenetelmänäni on narratiivisuus eli tarinallisuus, halusin tuoda sitä tuloksiin myös esille. Hännisen (1999, 33) mukaan eräs tapa analysoida tarinoita on se, että kiinnitetään huomio siihen mitä ihmiset tietoisesti haluavat sanoa. Sen jälkeen voi pelkistää jokaisen tarinan kokonaisuuden ydintarinaksi. Tähän ydintarinaan kootaan kokonaisuuksia ja niin sanottu pääjuoni eikä mennä yksityiskohtaisuuksiin. Tarinoita voi tämän jälkeen tyyppitellä tai koota niistä yhden perustarinan. Tällä tavalla saadaan esille se miten tarinat kuvastavat yleisiä merkitysjärjestelmiä, vaikka ne ovat yksilöllisiä. Analyysin tulokset voidaan esittää ns. tyyppikompositiiona. Se tarkoittaa sitä, että kootaan esimerkkitarinat niin, että niihin tulee useiden samaan tyyppiin sijoitettujen ihmisten kertomuksia. Tällöin tyyppien edustajiksi ei valikoidu yksilöitä. Etuna tässä tavassa on se, että tutkittavien tunnistettavuus vähenee, mutta haittapuoleksi lasketaan esimerkkitapausten keinotekoisuus. Hännisen tapaan pelkistin jokaisen teeman ydintarinaksi. Tähän ydintarinaan kokosin yleisiä merkityksiä juuri siitä kyseisestä teemasta. Kirjoitin fiktiivisen esimerkkitarinan, jossa päähenkilön tapahtumat seuraavat teemaan sijoitettujen ihmisten tarinoita ja merkityksiä. Tämän fiktiivisen esimerkkitarinan jälkeen esitin aineistolainauksia alateemojeni tueksi.

4 TULOKSET

Olin tässä narratiivisen aineiston analyysissä kiinnostunut niistä draamakasvatuksen merkityksistä, joita opiskelijat toivat tarinoissaan esille. Erilaisia merkityksiä löytyi neljä kappaletta. Nämä neljä merkitysteemaa rakentuivat niistä kokemuksista, ajatuksista ja tuntemuksista, joita opiskelijat tarinoissaan kuvasivat. Ne ovat kaikki osaltaan identiteetin rakentumisessa mukana. Tutkimusaineistosta löytyneet teemat ovat oman näkökulman avartuminen, omien haasteiden kohtaaminen, ryhmän merkitys ja ammatillisuuden muutokset. Näillä neljällä erilaisella teemalla on jokaisella oma merkityksensä identiteettiin.

Aluksi kuvaan fiktiivisen tyyppitarinan kautta, mitä merkityksiä draamakasvatus on tuonut sitä opiskelleiden elämään. Fiktiivinen tyyppitarina tuo esiin niitä asioita, joita opiskelijat toivat omissa tarinoissaan esille. Jokainen tyyppitarina tuo keskimääräisesti ilmi niitä oleellisia merkityksiä, joita todennan tarinan jälkeen aineistolainauksien kautta. Jokaisen teeman alla oleva tarina on narratiivinen kuvaus juuri siitä tietystä teemasta. Olen halunnut näin tuoda tätäkin kautta narratiivisuutta eli tarinallisuutta tutkimukseeni. Seuraavaksi esitän tulokset teemoittain.

4.1 Oman näkökulman avartumisen merkitys identiteetin rakentumiseen

Minna on jo pitkään miettinyt aloittavansa harrastuksen, jossa voisi toimia yhdessä ryhmän kanssa. Liikuntaharrastusta hän ei kaipaa, mutta jokin ilmaisuun ja näyttelemiseen liittyvä kiinnostaisi häntä. Minna huomaa internetistä, että draamakasvatuksen perusopinnot alkavat ja hän päättää lähteä katsomaan mitä se harrastus toisi tullessaan. Hän tietää draamasta ja teatterista hieman, mutta on halukas oppimaan niistä lisää. Syksy saapuu ja Minna aloittaa opinnot. Hän on utelias näkemään mitä kaikkea draamakasvatuksen opiskelu tuo tullessaan. Jo ensimmäisenä viikonloppuna Minnalle selviää, että draamakasvatus ei todellakaan ole vain näytelmien tekemistä ja esittämistä, vaan se pitää sisällään erilaisia osa-alueita improvisaatiosta dramaturgiaan. Aikaa kuluu ja hetken päästä opinnot ovat jo puolessa välissä. Minnasta on ollut hienoa huomata, että draamakasvatuksen parissa toimitaan todella yhdessä, mutta silti jokaisen yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Kaikkien kokemuksia pidetään arvossa ja kannustetaan siihen, että saa toimia omalla tavallaan. Myös vuorovaikutuksella ja sen onnistumisella on suuri merkitys. Minnan on ollut aina hieman vaikeata ilmaista tunteitaan ja hän on huomannut, että draamaopinnoissa itseilmaisuun kannustetaan ja tunteiden käsittelylle annetaan aikaa. Hänen mielestään hienoa on ollut myös se, että on voinut kokeilla erilaisia rooleja ja reflektoida sen jälkeen kokemuksia sekä yksin että yhdessä. Itsereflektio

kuuluukin Minnan mielestä oleellisesti draamatoimintaan. Muiden ryhmäläisten kanssa hän on samaa mieltä siitä, että jos draamakasvatuksesta tiedettäisiin yhteiskunnassa enemmän, sen arvostus voisi nousta. Minna on osallistunut moniin ajatusten vaihtoihin, jossa he opiskelijat ovat pohtineet draamakasvatuksen merkitystä laajemmin. Hän ja monet muut ovat sitä mieltä, että draamakasvatus auttaa näkemään asioiden eri puolia ja kannustaa kriittiseen ajatteluun sekä tuo iloista luovuutta perinteisen oppimisajattelun rinnalle.

Edellisen fiktiivisen tarinan tavoin monet opiskelijat totesivat opiskelujen avartaneen heidän näkökulmiaan draamakasvatuksesta. Opiskelujen myötä he olivat saaneet siitä paljon tietoa ja oivaltaneet, mitä kaikkea sen avulla voi tehdä. Lisäksi opinnoissa tehtävien harjoitusten kautta heille oli tullut tunne, että draamakasvatusta voisi hyödyntää monissa eri tilanteissa arkielämässä. Oman näkökulman avartumiseen liittyen tutkimukseen osallistuneet opiskelijat ovat tuoneet erilaisia asioita esille. Nämä asiat liittyvät draamakasvatuksen moninaisuuteen, tunteiden käsittelyyn, yksilöllisyyden kunnioittamiseen, itsereflektion tärkeyteen ja draamakasvatuksen yhteiskunnalliseen merkitykseen.

Draamakasvatuksen moninaisuuden oivaltaminen. Monella opiskelijalla saattoi aiemmin olla se käsitys, että draamakasvatus liittyy lähinnä näytelmien tekemiseen ja esittämiseen. Tietenkin jo ennen opintojen alkua he olivat ottaneet selvää, mitä opiskelu pitää sisällään. Kuitenkin opintojen edetessä heille selvisi, kuinka moninainen draamakasvatuksen alue onkaan. Opiskelijat toivat esille sen, että genrejä on monta ja ne painottavat eri asioita.

”Genrejen moninaisuus ja se, miten syvällisiä asioita niiden avulla voi tutkia oli minulle uutta.”
(tarina 10)

”Genret mahdollistavat erilaisia työtapoja.” (tarina 1)

”Opin myös näkemään draaman laajemmin kuin pelkkänä näyttelemisenä.” (tarina 13)

”Draamakasvatuksen toimintakenttä painottuu mielestäni itseilmaisun ja empatian opettamiseen.”
(tarina 15)

”Haluan aivan erikseen mainita johnstonelaiseen metodiin perustuvan improvisaation, joka kehittää läsnäoloa, kuuntelemista ja vuorovaikutustaitoja.” (tarina 2)

Tunteiden käsittelyn tärkeys on merkittävä osa draamakasvatusta. Monet opiskelijat olivat sitä mieltä, että tunteet ja niiden käsittely ovat olennainen osa draamakasvatusta. He kirjoittivat monien harjoitusten auttaneen ilmaisemaan omia tunteitaan ja sanoittamaan niitä. Opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että harjoitusten avulla pääsee kokeilemaan sellaisia rooleja, joissa voi saavuttaa itselle vieraan tunnetilan. He myös mainitsivat, että harjoitusten jälkeen puretaan parin tai pienryhmän kanssa niitä tuntemuksia, joita harjoitus on tuottanut. Lopuksi saatetaan vielä reflektoida omaa käyttäytymistä koko ryhmän kanssa.

”Draamakasvatus painottuu ylipäättään omien tunteiden hallintaan ja käsittelyyn. Tunteiden käsittely ja niiden ilmaisemisen harjoittelu on tärkeää.” (tarina 15)

”Draamakasvatus opettaa epäjärjestyksen ja epävarmuuden sietokykyä. Kaiken ei tarvitse olla niin suunniteltua.” (tarina 11)

”Draamatyöskentelyssä on tärkeää pystyä heittäytymään erilaisiin tunnetiloihin.” (tarina 10)

”Uskon, että draamakasvatus lisää empatiaa ja suvaitsevuuttakin.” (tarina 5)

”Draamakasvatus tarjoaa mahdollisuuden muuttua, kasvaa ja opiskella elämänhallintaa. Draaman maailmoissa oleminen on yhdessä tekemisen prosessi, jota leimaa jatkuva keskeneräisyys. Sen sietäminen on yksi elämänhallinnan tärkein osa-alue, jonka opettelemisessa riittää haastetta koko iäksi.” (tarina 8)

Yksilöllisyyden kunnioittaminen sisältyy draamakasvatukseen. Opiskelijat toivat esille, että jokainen toimintaan osallistuva tuo siihen omat näkemyksensä ja mielipiteensä. Pienryhmätoiminnassa annetaan aikaa toisten mielipiteiden ilmaisuun ja hyödynnetään jokaisen kokemuksia. Ihmiset saavat olla yksilöitä tunteineen ja tarpeineen. Heidät hyväksytään ryhmään omana itsenään. Opiskelijat kirjoittivat tarinoissaan, kuinka jokainen on ryhmässä oma itsenäinen yksilönsä.

”Draamakasvatuksessa yksilöllisyyden turvaaminen ja yksilöllisyyden korostaminen kuuluu asiaan. Jokaisella on yksilöllinen ja omaperäinen tapa toimia ja sitä pitää kannustaa.” (tarina 16)

”Ihmisen ei tarvitse olla täydellinen, virheetön tai valmis ollakseen mielenkiintoinen, oikeastaan päinvastoin.” (tarina 1)

”Itsetunnolleni teki hyvää huomata, että draamaporukassa tuli täydellisen hyväksytyksi puutteineni kaikkini.” (tarina 5)

Itselfreflektion merkityksen tiedostaminen on tunteiden käsittelyn ja yksilöllisyyden huomioimisen lisäksi tärkeä osa draamakasvatusta. Ilman sitä ei kykene tekemään harjoituksia täysipainoisesti ja saamaan niistä kaikkea irti. Reflektoidessaan toimintaansa opiskelija saattaa kokea sen myös terapeutisena. Opiskelijoiden tarinoissa draamakasvatuksen terapeutisuus nähtiin positiivisen asiana.

”Draamakasvatuksen avulla on myös mahdollisuus päästä traumaista yli rakentavalla tavalla. En usko, että muunlaisissa oppiaineissa olisi vastaavaa mahdollisuutta, ikään kuin parantaa itseään samalla kuin suorittaa opintoja. Parhaimmillaan draama on hyvin terapeutista ja kannustaa itsereflektioon. Elämässä voimaannuttava asia.” (tarina 1)

”Draama voi auttaa löytämään uudenlaista aktiivisuutta itsestä ja näen, että draama voi olla itsereflektiota siinä missä esimerkiksi kirjoittaminen tai maalaaminenkin. Myös draamakasvatuksen perus- ja aineopinnoissa saatu palaute on laittanut minut arvioimaan itseäni uudelleen. Olen saanut paljon positiivista palautetta ja se on tietenkin lisännyt itseluottamusta.” (tarina 3)

Draamakasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksen oivaltaminen tuli tarinoissa esille monin eri tavoin. Opiskelijat kirjoittivat, että heidän opintojensa myötä draamakasvatuksen laajempi merkitys yhteiskunnassa selkiytyi. He olivat pohtineet, mitä draamakasvatuksen avulla voisi saavuttaa. Tärkeänä he pitivät sitä, että sen avulla voi auttaa ihmisiä näkemään asioita monista eri näkökulmasta, ei vain omastaan. Sen avulla voi myös kokea selviytymisen ja ilon tunteita.

”Draama taiteenlajeista sosiaalisimpana on mitä parhain väline yhteisten asioiden hoitamiseen, identiteettien rakentamiseen, elämäntapojen tarkasteluun ja sitä kautta merkitysten luomiseen.” (tarina 2)

”Draamatyöskentely kasvattaa, opettaa oikeasti olennaisia asioita, antaa oikeita eväitä elämään.” (tarina 11)

Uskon, että draamakasvatuksen avulla olisi mahdollista ainakin osittain ehkäistä niitä epätoivon tiloja, joiden vallassa Jokelan, Kauhajoen ja Hyvinkään surmatyöt on tehty.” (tarina 8)

”Haluaisin lisätä tietämystä tästä aiheesta, koska silloin draamakasvatuksen arvostus saisi mahdollisuuden lisääntyä.” (tarina 1)

”Mielestäni draamakasvatuksen merkityksen voi nähdä jo seuratessaan sitä iloa ja heittäytymistä, jota monet draamassa kokevat ja näyttävät. Kovin kyynistä olisi väittää sitä turhaksi. Pitäisikö nuo hetket täyttää tiedolla, joka vieläpä usein unohtuu kovin nopeasti?” (tarina 12)

”Draamaharjoitukset auttavat toimimaan rohkeammin ja vapautuneemmin myös muissa yhteyksissä.” (tarina 9)

Draamakasvatus opettaa kriittisyyden kehittymistä. Opiskelijoiden tarinoissa puhuttiin kriittisyydestä ja asioiden toisin katsomisesta. Heidän mielestään erilaisilla harjoituksilla ja prosesseilla voidaan edesauttaa kriittisen ajattelun syntymistä ja kehittymistä. Monien näkökulmien oivaltamisen tärkeys on asia, jonka oppimiseen ihmisten pitäisi kiinnittää huomiota. Opiskelijoiden mielestä draamakasvatuksen avulla voidaan opettaa kriittisyyttä ja kyseenalaistamista.

”Draamakasvatus on merkittävä foorumi kokeilla erilaisia rooleja, etsiä omaa itseään sekä oppia ajattelemaan toisin ja kyseenalaistamaan turvallisesti. Draama kannustaa osallistujiaan tai ainakin antaa heille mahdollisuuden katsoa asioita vastavirtaan ja olla kriittisiä. Itse asiassa juuri nuorten konservatiivisuus on tärkeä peruste ravistella heidän näkemyksiään. Eikös koulussa ole tarkoitus nimenomaan oppia jotain uutta.” (tarina 2)

”Leikki ikään kuin mahdollistaa arjen putkesta hahmottuvan maiseman laajenemisen ja uusien näkökulmien aukenemisen. Taiteen näkökulma puolestaan mahdollistaa asioiden kriittisen, parodisen ja uutta luovan tarkastelun.” (tarina 3)

4.2 Omien haasteiden kohtaamisen merkitys identiteetin rakentumiseen

Roosa on opiskellut draamakasvatusta jo pidempään. Hän on suorittanut perusopinnot muutama vuosi sitten ja nyt hänellä on meneillään aineopintovaihe. Roosa oli työssään todennut aiemmin, että hän tarvitsee uudenlaisia työmenetelmiä vanhojen menetelmien rinnalle. Draamakasvatuksen opinnot ovat antaneet hänelle tähän mennessä paljon uusia työvälineitä, mutta Roosa on saanut samalla välineitä myös oman toimintansa kehittämiseen. Roosan lapsuuden kodissa oli tapana jutella niin hyvistä kuin

huonoistakin asioista. Hän oli tottunut jo nuoresta lähtien miettimään omaa toimintaansa ja siihen johtaneita seikkoja. Pois kotoa muutettuaan Roosa ei enää niin paljon analysoinut toimintaansa ja tuntemuksiaan ja sellaiset asiat jäivät hänellä jotenkin taka-alalle. Draamakasvatuksen opintojen myötä Roosasta on tuntunut jälleen siltä, että hän haluaa pohtia omaa toimintaansa syvemmin. Opinnoissa keskustellaan harjoitusten jälkeen omista tuntemuksista ja jaetaan ajatuksia muiden kanssa. Oppimispäiväkirjaa kirjoitetaan jokaisen jakson jälkeen ja Roosa on todennut, kuinka tärkeää itsetuntemus on. Sen lisääntyminen on hänen eräs tavoitteensa aineopinnoissa. Eteen on tullut paljon uusia asioita, vaikka Roosalla on itsensä analysointiin hyvät valmiudet lapsuudesta. Välillä Roosasta on tuntunut, että mielikuvitus on ihan ”jumissa”, mutta hän on oppinut luottamaan hetkeen. Uuden harjoituksen tullessa eteen, hän tiedostaa, että kannattaa sanoa ensimmäisenä mieleen tuleva asia. Liikaa ei kannata pohtia, vaan antaa luovuudelle tilaa. Joidenkin harjoitusten myötä on tullut esiin tuntemuksia, jotka Roosa on jo ajatellut unohtaneensa. Ne eivät ole olleet aina miellyttäviä, mutta siinä kohtaa Roosa on tuntenut kehittymisen tarvetta. Omalle epämukavuusalueelle meneminen ei ole ihan kaikkein helpointa. Lisääntyneen itsetuntemuksen myötä Roosa on tyytyväisempi itseensä kuin aiemmin.

Fiktiivisen Roosin tarinan kuvaus pitää sisällään niitä asioita, joita draamakasvatuksen opiskelijoilta löytyi myös tarinoistaan. Jokaisessa 17:stä tarinassa tuli ainakin yksi asia esiin, joka liittyi itsessä tapahtuviin muutoksiin ja itsetuntemuksen lisääntymiseen. Tämä osoittaa sen, että omien haasteiden kohtaaminen on tärkeä draamakasvatukseen liittyvä asia ja sillä on yksilöille iso merkitys.

Itsessä tapahtuvat muutokset olivat tärkeimpien asioiden joukossa, kun opiskelijat kirjoittivat mitä draamakasvatuksen opiskelu on tuonut heidän elämäänsä. Monet mainitsivat, että heille oli tärkeää huomata muutoksia itsessään. Nämä muutokset koettiin positiivisiksi. Osa opiskelijoista oli muuttunut opiskelun myötä avoimemmaksi, rohkeammaksi, varmemmaksi, läsnä olevammaksi ja suvaitsevammaksi. Omalle epämukavuusalueelle meneminen koettiin haasteeksi, mutta siellä olemisen ja siitä yli meneminen olivat haasteen kohtaamisen kannalta tärkeitä.

”Olen huomannut opintojen edetessä pieniä muutoksia itsessäni: tunnen itseni rohkeammaksi ja varmemmaksi, koen olevani aiempaa avoimempi ja vuorovaikutteisempi ja nykyään myös reflektoin kaikkea omaa toimintaani aiempaa enemmän sekä luontevammin. Olen opintojen aikana muuttunut siviilissäkin positiivisella tavalla höpsömmäksi. Tuntuu, että uskallan elää ikään kuin enemmän, kepeämmin ja ennakkoluulottomammin. Entinen ”kiltti tyttö” on oppinut draamakasvatuksen myötä tervettä itsekkyyttä.” (tarina 2)

”Rupesin myös muuttamaan omaa vuorovaikutustani enemmän läsnä olevaksi sekä sanoittamaan omia tunnetilojani.” (tarina 6)

”Loppujen lopuksi huomasin, ettei leikkiin mukaan meneminen ollut kovin vaikeaa. En ajatellut, miltä tämä nyt näyttää ja mitä järkeä tässäkin on. Koin huojennusta ja vapautumista. Tämä osoitti minulle myös draamakasvatuksen tarpeellisuuden itseensä tutustumisen keinona.” (tarina 15)

”Draamakasvatuksen myötä olen oppinut ajattelemaan suvaitsevammin ja oppinut sietämään erilaisuutta aiempaa paremmin.” (tarina 4)

”Se on ollut iso askel itselleni, että olen uskaltanut mennä omalle epämukavuusalueelleni. Ennen opintoja olin hyvin epävarma kokeilemaan mitään uutta. Pelkäsin, etten osaa. Olen saanut rohkeutta roimasti.” (tarina 16)

”Näin pilkahduksen siitä, miten draamassa käytössä olevat ajatukset heittäytymisestä ja mokapisteistä voisivat helpottaa tällaisen suorittajan ja selviytyjän, itsekriittisen henkilön elämään. Pääsin tilaan, jossa en ottanut itseäni liian vakavasti.” (tarina 11)

”Ylitin itse oman mukavuusalueeni rajoja ja tulin ajatelleeksi joitakin asioita useammasta näkökulmasta.” (tarina 5)

”Opin antamaan tilaa muiden ideoille ja ottamaan muiden vinkkejä vastaan.” (tarina 13)

Itsetuntemuksen lisääntyminen on eräs tärkeimmistä draamakasvatuksen tavoitteista. Opiskelijat olivat kokeneet, että opintojen myötä heidän itsetuntemuksensa oli kasvanut. He olivat kehittyneet itsensä analysoimisessa ja tiesivät, mihin asioihin piti kiinnittää huomiota itsessä. Tarinoissa oli tekstejä, joissa pohdittiin, kuinka oman toiminnan kyseenalaistaminen tuo itsestä uuden puolen esiin. Eräs opiskelija oli tuntenut päässeensä draamakasvatuksen avulla lähemmäs omaa sisintään, toinen taas ajatteli matkan itseen olevan käynnistymässä. Erilaisten genrejen ja niihin kuuluvien harjoitusten avulla opiskelijat olivat päässeet kuulostelemaan itseään monelta eri kantilta.

”Minussa piilossa ollut rohkeus halusi tulla käytetyksi; yhtäkkiä täysin vastoin sitä käsitystä, joka minulla oli itsestäni, halusinkin heittäytyä mukaan leikin vietäväksi, draamakasvatuksen vakavaan leikillisyyteen.” (tarina 14)

”Mokaaminen ei ole minulle helppoa. Kun mokaan, vaikenen ja tunnen halua sivuuttaa koko asia. En siis osaa nauraa itselleni. Itse asiassa ihailin heitä, jotka tuulettivat ja nauroivat virheen tehtyään. Minulle tämä on kehittymisen paikka ja olen iloinen, että asia nousi pintaan. Opinnot ovat mahdollisuus tutustua itseän. Olen muutenkin pohdiskellut omaa identiteettiäni, hakenut tarkempia määritteitä sille, kuka olen. Jouduin katsomaan itseäni uusin silmin ja kyseenalaistamaan itsestään selvinä pitämiäni tapoja ajatella ja toimia. Tästä käynnistyi matka itseän.” (tarina 15)

”Olen oppinut kiinnittämään huomiota sellaisiin asioihin, joita minun pitää itsessäni kehittää, kuten analyttisen puoleni ja luovan puoleni yhteistyötä. Draamakasvatus on tuonut minusta esiin sen, mikä minussa on olennaista. Olen oppinut löytämään omia heikkoja alueitani, kuten millaisissa tilanteissa tunnen olevani haavoittuvainen ja liian auki ja miten pystyn ilmaisemaan tällaisen tai välittämään sellaisia tunteita. Improvisaation kurssi vapautti minut suorittamisesta, ilmaisu avautui uudella tavalla.” (tarina 1)

”Draamakasvatuksen kautta olen oppinut myös paljon itsestäni. Tavoistani suhtautua asioihin ja myös valmiudestani ottaa uusia asioita vastaan avoimesti, kriittisyyttä unohtamatta.” (tarina 17)

”On ollut sellaisia ahaa-elämyksiä, joiden kautta oman ajattelun ja toiminnan oikeutta voi kyseenalaistaa itse.” (tarina 4)

”Omien vahvuuksien löytäminen alkoi tässä vaiheessa. Huomasin nauttivani erityisesti dramatisoinnista ja ohjaamisesta. Opin, että omat ajatukset pitää vain tuoda esille eikä kuvitella olevansa vaatimaton ja antaa toisten tehdä. Oman sanattoman viestinnän tarkkailu on lisääntynyt. Itse hämmästelin sitä, miten kehonkielellä arvoasemaa pystytään niin helposti tuomaan esiin.” (tarina 10)

”Koen päässeeni vähän lähemmäksi todellista itseäni, omaa sisintäni. Olen löytänyt täysin uusia tasoja omasta mielestäni ja kehostani. Hahmotan nyt uudella tavalla sitä, että oma rooli voi ja sen pitää vaihdella pidetystä myös hyvin ei-pidettyyn. Oli loistava kokemus tehdä itsestä tieteen tahtoen vastamielinen, kuvottava persoona sekä sisäisesti että ulkoisesti.” (tarina 7)

”Löysin itsestäni uusia, piileviä kykyjä. Ne hetket, jolloin olin tyystin toisenlainen kuin oikeassa elämässä.” (tarina 8)

”Draamakasvatus on tuonut ajatteluuni joustavuutta, tutkivaa ja kokeilevaa asennetta. Näen mahdollisuuksia siellä, missä olin aiemmin valmis luovuttamaan.” (tarina 2)

”Draamakasvatus on auttanut säilyttämään ja kehittämään niitä ominaisuuksia, joita arvostan itsessäni. Se on antanut minulle lisää rohkeutta, kärsivällisyyttä ja voimaa päivittäiseen elämään. Se on rikastuttanut minua kokemuksilla ja elämyksillä.” (tarina 12)

4.3 Ryhmän merkitys identiteetin rakentumiseen

Toni oli jo nuoruudessaan pitänyt joukkuelajeista. Hän harrasti aikoinaan niin jääkiekkoa, jalkapalloa kuin salibandyäkin. Ryhmän merkitys oli aina ollut hänelle tärkeä ja hän oli sopeutunut sosiaalisena poikana kaikkiin harrastamiinsa joukkueisiin. Aikuisiän hämmöttäessä opiskelu vei paljon aikaa ja harrastukset jäivät vähemmälle. Toni löysi oman alansa nuorisotyön puolelta ja nautti työstään. Silti hänen mielestään kyti ajatus, että nuorten kanssa voisi toimia monilla erilaisilla tavoilla vaihtelevissa tilanteissa. Toni oli kuullut työkaveriltaan draamakasvatuksesta ja päätti lähteä opiskelemaan sitä. Tonin elämäntilanne salli sillä hetkellä työn ohessa opiskelun, perhe suhtautui asiaan myötämieleisesti. Myös työnantaja piti asiaa positiivisena. Toni uskoi pärjäävänsä opiskelujen parissa hyvin, olihan hän aina pitänyt ryhmässä toimimisesta. Toni suorittikin draamakasvatuksen perusopinnot hyvin arvosanoin ja päätti jatkaa aineopintoihin. Aineopintojen loppupuolella eräällä jaksolla piti pohtia ryhmän merkitystä sekä itsenäisesti että koko ryhmän kanssa. Toni toi esille itselleen tärkeinä pitämiään asioita. Tonin mielestä draamakasvatuksen yhteisöllisyys on hieno asia. Kaikilla ryhmän jäsenillä on sama tavoite ja päämäärä, se tuo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä tunne puolestaan lisää hänen mielestään positiivista ja turvallista ilmapiiriä. Monet kanssaopiskelijat olivat Tonin kanssa yhtä mieltä siitä, että improvisaatioon kuuluva ”iloinen mokaaminen” oli erittäin opettavainen ja hyvä kokemus. Mokaamisharjoituksia tehdessä Tonikin oli joutunut toteamaan, että ei ole helppoa mokata ja todeta sen jälkeen, että hieno homma. Jutun idea on se, että erehdyksestä oppii, se on hauskaa ja paras mokaaja palkitaan. Kuitenkin Tonikin myönsi, että turvallisella ja samanhenkisellä ryhmällä oli tässä valtavan iso merkitys. Hänelle ei tullutkaan häpeän tunnetta, koska ryhmä tuki kaikkia tasapuolisesti. Yhdessä ryhmän kanssa Toni jutteli, että ryhmässä toimiminen lisää sosiaalisia taitoja ja tuo esille monia erilaisia näkökulmia. Toni oli nimenomaan yrittänyt olla avoin muiden ehdotuksille ja oppia niistä. Hän ajatteli, että joukkuelaji se draamakasvatuskin on.

Fiktiivisen Tonin ajatusten tapaan draamakasvatuksen opiskelijat pitivät ryhmässä toimimista erittäin hyvänä asiana. Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys kasvattavat heidän mielestään suvaitsevuuutta, koska monia eri näkökulmia pitää ottaa huomioon ja täytyy osata kuunnella. Muut ryhmän jäsenet saattavat oivaltaa itsestä jotain sellaista, mitä itselle ei olisi tullut mieleenkään. Improvisaatioissa

”iloinen mokaaminen” oli jäänyt monien mieleen. Siinä toisten tuki ja kannustus on suuressa osassa. Muutama mainitsi kuitenkin sen, että ryhmähenki on joskus niin tiivis, että ulkopuolisen voi olla vaikeaa päästä mukaan.

Sosiaalisuuden ja yhteisöllisyyden myönteisyys on draamakasvatuksen perusasioita. Ilman yhteisöllisyyttä ei draamakasvatusta voisi ollakaan. Opiskelijoiden tarinoissa sosiaalisuus ja yhteisöllisyys tuottivat monia erilaisia tekstejä. Toiminta ja harjoitukset tehdään yhdessä koko ryhmän, pienryhmien tai parin kanssa. Yhteisöllinen työskentelytapa tuottaa moninäkökulmaisuutta. Yksilön pitää myös pystyä toimimaan ryhmässä, joten draamakasvatuksen avulla voi opetella sosiaalisia taitoja.

”Draamaan liittyvä sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat ikään kuin bonus kaiken muun hyvän lisäksi. Draamaryhmistä muodostuu parhaimmillaan tiiviitä työskentelyryhmiä, joissa erilaiset ihmiset voivat kohdata toisensa turvallisesti draaman viitekehyksessä.” (tarina 9)

”Draamakasvatukseen kuuluu sosiaalisuus, olla ja toimia yhdessä yhteisen lopputuloksen saavuttamiseksi.” (tarina 16)

”Yhteisöllisyys tavallaan pakottaa näkemään, että on muitakin tapoja hahmottaa elämää ja ihmisenä olemista kuin omamme. Yhteisöllisyys pakottaa oman egon venymään ja menemään usein myös omien mukavuusrajojen ulkopuolelle, jolloin tapahtuu myös todellista oppimista.” (tarina 3)

”Se mitä yksi tekee, aiheuttaa toisessa ja kolmannessa reaktion jne. Siksi draamaa, draamassa ja draamalla opiskellessa opitaan väistämättä myös sosiaalisia taitoja. Draamakasvatuksessa voi myös kokeilla erilaisia sosiaalisia ja yhteisöllisiä toimintatapoja, joko omana itsenään tai roolin suojassa. Yhteisöllisyys on draaman voima ja draamatekeminen sitoo ihmisiä usein vahvasti yhteen.” (tarina 2)

”Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat tietyllä tavalla draaman elinehto. Mikäli draamatuokioita ohjaa oikealla tavalla, hyvinkin sulkeutuneet ja ujut ihmiset voivat saada asiasta jotain irti. Draama tarjoaa loistavan ”tekosyn” olla sosiaalinen ja tehdä muiden kanssa yhteistyötä, kuin vahingossa. Siitä voi tuoda sosiaalisia valmiuksia myös muuhun arkielämään. Draamakasvatuksen opinnoissa mielestäni panostettiin tasavertaisen ja turvallisen ilmapiirin syntymiseen.” (tarina 1)

Kriittiset huomiot ryhmästä ja sen toiminnasta tulivat joillakin opiskelijoilla mieleen. He pohtivat miltä tuntuu, kun itse ei olekaan sosiaalinen. Myös tiiviin ryhmähengen omaavaan ryhmään ei ole helppo mennä ulkopuolisena.

”Draamassa on pakko kohdata yhteisöllinen puoli itsestä, mikä voi olla joskus haastavaa, etenkin jos sosiaalista ulottuvuutta ei tahdo löytyä. Yhteisöllisyys voi olla samanaikaisesti sekä parasta että pahinta mitä draama pitää sisällään. (tarina 3)

”Joskus tiiviiksi hioutunut draamayhteisö saattaa toimia niin vahvasti omilla säännöillään, etteivät uudet jäsenet tai muut ulkopuolelta tulleet koe olevansa tervetulleita. Tiukka yhteisötunne saattaa siis toimia todellista yhteisöllisyyttä vastaan. Mutta oikeastaan tämä ei ole ongelma vaan kasvun paikka: muuttuneeseen tilanteeseen täytyy reagoida asiallisesti ja rakentavasti.” (tarina 2)

”Pidän sitä äärimmäisen yhteisöllisenä ja sosiaalisena toimintana. Tuntuu siltä, että välillä pidetään itsestään selvänä, että lapset ja nuoret haluaisivat draamaa. Eihän se niin ole. Ujolle ja vetäytyvälle draaman harjoitukset voivat pahimmillaan olla piinaa. Vaikka annetaan lupa olla osallistumatta, sivuun vetäytyminen vaatii kovaa itsetuntoa. Silloinkin joutuu silmätikuksi erilaisena oppilaana.” (tarina 4)

Epäonnistumisen positiivisen puolen korostaminen on asia, jonka opiskelijat toivat tarinoissaan myönteisenä elementtinä esille. Heidän mielestään improvisaatiossa on tärkeää harjoitella ”mokaamista”, josta ei tule häpeän tuntemuksia. Epäonnistumisesta kasvaa jotakin uutta ja ryhmä on vierellä tukemassa.

”Improssa on tärkeintä saada kaveri näyttämään hyvältä eikä silloin voi keskittää ajatuksia pelkästään omaan toimintaan. Esimerkiksi suhtautuminen ns. mokaan on Johnstonen metodissa esimerkillisen terve ja salliva: Moka on lahja, koska siitä seuraa aina jotain uutta.” Improssa moka ei siis ole hänen yksityishäpeänsä vaan ryhmän voimavara. Tällainen asenne vapauttaa ihmisen ilmaisua ihmeesti.” (tarina 2)

”Ryhmässä oli vahva luottamus toisiin ja siihen, että ryhmä kantaa vaikeissakin tilanteissa. Ryhmä tuki ja kannatteli. Olimme yhdessä spontaaneja, uskalsimme yrittää ja mokata ja pidimme opiskellessamme myös hauskaa.” (tarina 13)

Ryhmädynamiikan moninaisuus tuli tarinoissa esille selkeästi. Opiskelijat ajattelivat, että ryhmällä on monia erilaisia positiivisia merkityksiä. Hyvä ryhmähenki luo turvallisuutta ja ryhmässä toiset voivat nähdä asioita, joita ei itse ole huomannutkaan. Yhdessä pohtien syntyy enemmän ideoita ja yhdessä toimien tulee tutummaksi ryhmän kanssa.

”Pystyin turvallisesti jakamaan tunteitani ja ajatuksiani.” (tarina 8)

”Ryhmässä joku näkee jotain, mitä itse ei. Pitää luottaa siihen, että se toinen näkee oikein. Pitää antaa toisen nähdä. Ryhmässä pienestä tulee suurta! Ryhmän merkitys heittäytymisessä on ratkaiseva!” (tarina 11)

”Varsinkin näyttelijän- ja ohjaajantyöjaksolla oivalsin ryhmän merkityksen ideoinnissa ja roolien kehittämisessä. Olen saanut paljon uusia ystäviä ja ymmärtänyt, miten tärkeä ryhmä on, kantavana voimana. Ryhmä voimaannuttaa.” (tarina 13)

”Toisten ihmisten impulssien oivaltaminen on ollut elämyksellistäkin.” (tarina 4)

”Tässä ryhmässä uskallan olla myös turvallisesti eri mieltä kuin muut. Aivan uusi kokemus itselleni on se, että tällaisessa suhteellisen suuressa ryhmässä kaikki tuntuvat olevan tasavertaisia keskenään. Yksi syy ryhmämme onnistuneelle ryhmädynamiikalle voisi olla ehkä ryhmän jäsenten sosiaalisten roolien samankaltaisuus: joukkomme muodostui pääasiassa kasvatustyön ammattilaisista.” (tarina 14)

”Olen saanut toimia ja oppia toisia kunnioittavassa ryhmässä. Yhteistoiminnallisuus ja avoimuus kaikkien ryhmän jäsenien ehdotuksille ovat draamakasvatuksen voima. Oppimalla toisten ihmisten tarinoista ja yhdessä tekemällä me kaikki opimme yhteistyötaitoja ja hyvää, rakentavaa vuorovaikutusta, taitoja, joita me kaikki tarvitsemme elämässämme.” (tarina 6)

”Yhdessä toimiminen on epäilemättä lisännyt yhteenkuuluvuuden tunnetta. Oppimisen kannalta avoimen ja vapautuneen ilmapiirin mahdollisimman varhainen syntyminen on kullannarvoista.” (tarina 15)

4.4 Ammatillisuuden muutosten merkitys identiteetin rakentumiseen

Veera oli jo pienenä tyttönä tiennyt, että hänestä tulee aikuisena opettaja. Lukion jälkeen hän haki yliopistoon ja pääsi opiskelemaan äidinkielen opettajaksi. Veeran työhön lukiossa kuului äidinkielen ja kirjallisuuden lisäksi ilmaisutaidon kurseja. Hänellä ei ollut siihen mitään koulutusta ja välillä Veerasta tuntui, että lisäkoulutusta pitäisi järjestää asian tiimoilta. Hän olisi halukas ottamaan ilmaisutaidollisia menetelmiä myös äidinkielen ja kirjallisuuden jaksoille. Työkaveri oli joskus suorittanut draamakasvatuksen opinnot ja suositteli niitä Veeralle. Veera innostui asiasta ja päätti lähteä taas monen vuoden tauon jälkeen opiskelemaan. Draamakasvatuksen opinnot olivat Veeralle tärkeitä monestakin syystä. Hänestä oli mukava saada liittyä ryhmään, jossa kaikki olivat samanhenkisiä. Suurin osa muista opiskelijoista oli kasvatustieteilijöitä. Hyvin monet olivat joko luokanopettajia tai äidinkielen ja kirjallisuuden opettajia. Joukossa oli myös teatterityössä olevia sekä lasten ja vanhusten parissa työskenteleviä. Muutama päätoiminen opiskelijakin löytyi. Kaikilla oli kuitenkin sama päämäärä. Jokainen halusi uudenlaisia menetelmiä omaan työhönsä. Veerasta tuntui, että oli mukava jakaa myös ammatillisia vinkkejä. Monesti jaksojen jälkeen osa heistä opiskelijoista jäi vielä hetkeksi juttelemaan keskenään. Näissä tilanteissa Veera kertoi, että hän on opettajana selvästi rohkeampi kokeilemaan erilaisia juttuja ja uskaltaa heittäytyä oppilaidensa kanssa tekemään yhdessä draama-asioita. Veeran mielestä opetettavat asiat jäävät paremmin mieleen toiminnallisten menetelmien kautta. Hän on huomannut kuinka hyvin yläaste- ja lukioikäisiin uppoavat draamamenetelmät. Niiden kautta nuoret pääsevät purkamaan tunteitaan ja avautumaan. Veera ajattelee, että nuorten minäkuva selkiytyy toiminnallisten harjoitusten kautta ja se on tärkeä asia.

Edellisen tarinan tavoin opiskelijoiden tarinoissa oli paljon ammatillisuuteen liittyvää pohdintaa. Kaikki opiskelijat olivat kokeneet, että draamakasvatuksen opiskelu on tuonut heidän ammatillisuuteensa myönteisiä muutoksia. Uudet näkökulmat avarsivat heidän ajatteluaan oman työnsä tekemisestä. Suurin osa opiskelijoista oli opettajia ja he pohtivat kuinka monin eri tavoin draamakasvatus tuo uusia tuulia opetukseen kouluissa. Osa opiskelijoista työskenteli muualla kuin koulumaailmassa ja he toivat esille asioita, joita voivat omassa työssään toteuttaa. Kaikille yhteistä oli se, että he kokivat saaneensa työskentelyynsä ”välinesalkkua” eli konkreettisia menetelmiä tehdä työtä uudella tavalla.

Ammatillisuuden uudet näkökulmat yleisesti olivat niitä asioita, joita tarinoissa tuli paljon esille. Uudet näkökulmat ikään kuin avarsivat ajattelua siitä mitä kaikkea draamakasvatuksen opiskelu on tuonut heidän ammatilliseen ajatteluunsa. Opiskelijat totesivat, että luovuudella on paikkansa, mutta

se ei voi kuitenkaan olla liian rönsyilevää. Lisäksi draamakasvatus opettaa elämänhallintaa ja se on tärkeä taito jokaiselle ihmiselle. Esille tuli myös se seikka, että draaman ohjaajalla täytyy olla vankka ammattitaito eikä hän voi olla kyyninen, koska ollaan niin paljon tunteiden parissa. Opiskeluissa opittu teoria lisäsi oman toiminnan jäsentymistä selkeämmäksi. Käytännön havaintona nousi esille se, että toiminnallisten menetelmien kautta opittu asia piirtyy paremmin mieleen kuin perinteisillä keinoilla.

”Draamakasvatus opettaa, että luovuus on ihanaa, mutta tarvitsee rajat.” (tarina 11)

”Draamakasvatuksella ei pelasteta maailmaa, mutta sen parantaminen on mahdollista. Syrjäytyneet nuoret ovat jääneet itsekeskeisyyden tasolle, jolloin itsensä näkeminen osana maailmaa on mahdotonta. Persoonalliset ja sosiaaliset merkitykset, oma vastuu osana ryhmää ja yhteisö ovat jääneet jäsentymättä. Draamakasvatus tarjoaa mahdollisuuden muuttua, kasvaa ja opiskella elämänhallintaa. Draaman maailmoissa oleminen on yhdessä tekemisen prosessi, jota leimaa jatkuva keskeneräisyys. Sen sietäminen on yksi elämänhallinnan tärkeä osa-alue, jonka opettelemisessa riittää haastetta koko iäksi.” (tarina 8)

”Draamakasvatuksen ohjaajalla on syytä olla rautainen ammattitaito, että tulisi huolehditaksi sekini, ettei kenenkään olo tai ajatusmaailma jäisi sekavaksi toiminnan jälkeen. Ohjaaja ei voi mielestäni olla esimerkiksi kyyninen, kun käsitellään tunteita ja niiden ilmaisua.” (tarina 15)

”Minusta kaikki lapset ja nuoret pitäisi altistaa draamakasvatukselle. Se tarjoaa sellaisia elämyksiä ja oppimisen kokemuksia, joista jään kenties elinikäiset muistot.” (tarina 5)

”Draaman kautta opittu piirtyi mieleen voimakkaammin ja moniulotteisemmin kuin perinteisin menetelmin opetettu asia. Draaman käytössä olevat keinot laajentavat ja syventävät oppimista eläytymisen, sitoutumisen ja leikin kautta. Opintojen teoria auttoi minua myös jäsentämään tekemisiäni. Teoria käytännön tukena auttoi minua arvioimaan työskentelyäni tarkemmin ja syvemmin. Koen, että draamakasvatus on antanut minulle kasvattajana eväitä tukea lapsia syvemmin. Toisaalta se mahdollistaa myös lasten osallisuuden oman toimintansa suunnitteluun. Olen huomannut miten kiehtovaa ja tärkeää lapsille on luvalla rikkoa rajoja ja toimia itselle vieraalla tai kielletyllä tavalla. Erilaisten oppimisympäristöjen käyttö mahdollistaa draaman monipuolisen käytön arjessa. (tarina 17)

”Opiskelijoille tarjottiin muihin aiempiin korkeakouluopintoihin verrattuna riittävän runsaasti käytännön työkaluja. Olen saanut hyvän kokonaiskuvan siitä, kuinka erilaisiin tarkoituksiin

draamallisia työtapoja voidaan käyttää ja kuinka moninaisten asioiden käsittelyyn yksittäinen draamaharjoitus soveltuu.” (tarina 14)

Ammatillisuuden uudet näkökulmat koulutyössä. Suurin osa opiskelijoista oli opettajia. Tarinoiden mukaan he olivat joko luokan- tai erityisopettajia tai sitten äidinkielen ja kirjallisuuden opettajia joko yläasteella tai lukiossa. He kokivat, että draamakasvatuksen opiskelu toi uudenlaista ajattelua koulumaailmaan. Yhteisöllisyys voi vähentää kiusaamista. Opettajuuden perinteiseksi koettu malli on saanut heidän mielestään rinnalleen uudenlaista opettajuutta tuottavan ajattelun. Opettaja voi olla tasavertaisessa suhteessa oppilaiden kanssa niin, että ei suhtaudu itseensä liian vakavasti. Oppilaille draamakasvatus opettaa uusia näkökulmia, jolloin he oppivat kriittisyyttä myös yhteiskunnallisia ilmiöitä kohtaan. Eräs opiskelija oli sitä mieltä, että hänen kokemuksensa mukaan opettajankoulutukseen pitäisi lisätä draamakasvatuksen opiskelua.

”Draamakasvatus on yksi hyvä keino yhteisöllisyyden lisäämiseen ja sosiaalisten taitojen parantamiseen. Ajattelen sen vähentävän kiusaamista ja tuottavan kouluun hyvinvointia ja työn iloa.” (tarina 5)

”Opettajankoulutukseen tulisi lisätä äidinkielen osion alle edes valinnaiseksi vähintään yksi kurssi draamakasvatusta.” (tarina 7)

”Draaman käyttäminen koulussa on erinomainen oppimisen väline ja oman ajattelun herääminen uusille näkökulmille. Draamakasvatus on mitä parhain auttamaan nuorta avautumaan ja purkamaan tunteitaan. Sen avulla voidaan myös avata yhteiskunnallisia ilmiöitä, herätellä ja puhutella ihmisiä.” (tarina 16)

”Omasta mielestäni tärkeintä on se, ettei suhtaudu itseensä liian vakavasti eikä nosta itseään jalustalle vaan osaa nauraa (itselleen) yhdessä oppilaiden kanssa. Toisaalta opettajan työssä ei voi pärjätä, ellei tiedä mistä puhuu; tärkeää on siis myös aineenhallinta. Väittäisin, että draamaopettajan keskeisin työkalu on erilaisten draaman työtapojen ja toimintaperiaatteiden tunteminen. Draamaopettajalla pitää olla kyky reagoida nopeasti erilaisiin ryhmässä syntyviin tilanteisiin, kyky muuttaa omia suunnitelmia joustavasti ja nopeasti, kyky kaivaa hatusta lisää harjoituksia. Mielikuvitusta siis tarvitaan.” (tarina 14)

”Olen ajatellut opintojen myötä enemmän tunteiden ja vuorovaikutuksen vaikutusta oppilaiden oppimiseen sekä heidän kehittymiseensä. Koulutuksessa tulisi antaa tilaa läsnä olevalle

vuorovaikutukselle ja kuuntelulle, opettaa tarinan kerronnan sekä tarinan kuuntelun taitoja eli lyhyesti hyviä, toista kunnioittavia vuorovaikutustaitoja.” (tarina 6)

”Opinnoissa tapahtunut itsereflektio on auttanut myös. Olen oppinut ajattelemaan, ettei minun tarvitse olla valmis ja täydellinen ollakseni draamaopettaja. Koen myös, että omat kokemukset, niin hyvät kuin huonotkin, toimivat työvälineenä draamaopetuksessa.” (tarina 1)

”Draamakasvatus on oiva väline, jolla oppilaiden kasvua voi ohjata kohti kriittistä kansalaisuutta ja yhteisöllistä yksilöllisyyttä. Draamakasvatus on herkistänyt minua reagoimaan herkemmin, huomaamaan ja ottamaan huomioon. Tunnen osaavani niin paljon enemmän ja olevani parempi opettaja nyt kuin ennen draamakasvatuksen opintoja.” (tarina 2)

”Draaman käyttö opetuksessa ja sen mahdollisuudet ovat rajattomia, sitä voisi olla enemmän myös oppilaan ohjauksessa, lasten ja nuorten minäkuvan ja itsetunnon kehityksessä. Sen avulla voi myös rakentaa yhteisöllisyyttä ja luokkahenkeä, siihen olen itse yrittänyt myös draamaa käyttää.” (tarina 13)

Konkreettisten menetelmien merkitysten ymmärtäminen loi uudenlaista ammatillisuutta. Opiskelijoiden mukaan rohkeampi, luovempi, kekseliäämpi ja rennompia ohjaaja luo tilaan uudenlaisen ilmapiirin asioiden oppimiselle. Myös ryhmähengen luomiselle annetaan aiempaa enemmän aikaa.

”Rohkenen käyttää erilaisempia menetelmiä opetuksessa. Olen oppinut herkkyyttä lukea tilanteita. Olen alkanut kiinnittää enemmän huomiota myös ryhmähengen vahvistamiseen ja ymmärrän nyt paremmin ryhmähengen merkityksen. Draamatyötavoilla voi sisällön opettamisen lisäksi kasvattaa oppilaita ihmisinä sekä parantaa ryhmän ilmapiiriä. Ajattelen opettamisesta kokonaisvaltaisemmin. Olen ehkä heittäytyvämpi opettaja – olen rohkaistunut tarttumaan tilanteeseen, kun sellainen vastaan tulee. Olen alkanut miettiä, mitä tarvittaisiin siihen, että myös oppilaat uskaltaisivat mokailla iloisesti.” (tarina 5)

”Opettajana olen opetellut relaamaan ja antamaan sattumalle mahdollisuuden. Ajatukset opettajan roolista ovat pehmentyneet.” (tarina 4)

”Draamasopimuksen kautta ymmärsin, miten tärkeää opettajan on olla selvillä tavoitteista ja miten ne on selvennettävä myös oppilaille. Prosessidraaman ohjaamisen jaksolla sain hyvän kokemuksen koulutyötä varten. Oli hyvä huomata, että työskentely saa muuttua ja elää eikä sitä tarvitse

orjallisesti seurata vaan voi elää tilanteiden mukaan. Mielestäni saan toimivia tilanteita aikaiseksi ja huomaan, miten eri tunnetiloja saa esiin.” (tarina 10)

”Opin draaman maailmoissa tuntemaan oppilaitani entistä paremmin ja voimme jakaa yhteisiä kokemuksia. Draamakasvatus lisää luottamusta ja madaltaa luontevasti opettajan ja oppilaiden välistä raja-aitaa ilman, että se veisi opettajan auktoriteettia tai uskottavuutta. Olen saanut myös kaipaamiani teoriaperusteluita draamatekemiselleni ja sen hyödyille.” (tarina 2)

Konkreettisten menetelmien lisääntyminen ja niiden käyttö auttoivat ammatillisuuden kehittymisessä. Konkreettiset menetelmät olivat asioita, jotka ammatillisessa mielessä koettiin tärkeäksi. Opiskeluissa tutuiksi tulleet työtavat ja -menetelmät olivat tulleet suoraan käytäntöön. Niiden käytön myötä todettiin, että ”välinesalkku” erilaisiin tilanteisiin oli tärkeä asia.

”Toimenkuvani on laajentunut ja tunnen, että olen opettajana entistä rohkeampi ja valmiimpi kokeilemaan uusia menetelmiä. On ollut hienoa huomata murrosikäisten nuorten vähitellen vapautuvan arkipäivän rooleistaan ja heittäytyvän monenlaisiin harjoituksiin huolehtimatta enää siitä, mitä muut heistä ajattelevat.” (tarina 9)

”Koen draaman kautta kykeneväni auttamaan oppilaita enemmän. Muutosta on ollut kenties aggressiivisimpien oppilaiden suhteen sikäli, että nyt minulla on jonkinlaista välinesalkkua, jonka avulla voi päästä pinnan alle. Pieni kokemus siitä, että omasta tahdosta on täysin erilainen, avasi minulle myös sitä, miltä tuntuu arkipäivä esimerkiksi ylipainoisesta yksinäisestä oppilaasta, kun muut näkevät hänet vastemielisenä.” (tarina 7)

”Draamakasvatuksessa oppimiani työtapoja ja harjoitteita olen voinut hyödyntää opetustilanteissa nopeastikin. Lisäksi olen käyttänyt draamaa työvälineenä lähes kuukausittain ja viimeisen kouluviikon aikana draama oli pääasiallinen työskentelytapamme. Jos draamasta tulee erillinen oppiaine kouluihin, lisää se tietysti mahdollisuuksia ammatillisesti. Myönteiset kokemukset draaman parissa tukevat ja innostavat oppilaita työskentelemään äidinkielen oppituntien muilla osa-alueilla. Ryhmän keskinäinen luottamus kehittyy ja rohkeus ilmaista itseään näkyy muussakin koulutyössä.” (tarina 12)

”Draamakasvatus on vaikuttanut ammatillisuuteeni siinä mielessä, että minun on helpompi luoda runkoa luovuudelleni. Huomaan olevani draamakursseilla opettajana itsevarmempi ja minun ei tarvitse lyödä harjoituksia etukäteen lukkoon, pystyn luottamaan osaamiseeni tilanteessa. Opin

”ajattelemaan draaman kielellä” eli omia harjoituksia pystyy myös keksimään tilanteen mukaan. (tarina 1)

”Draamakasvatuksen opintojen myötä heittäytymiskykyni opettajantyössä kasvoi. Olen entistä vahvemmin tajunnut, että itsensä peliin ja likoon laittamisella saa työstään irti enemmän. Olen nähnyt myös, kuinka sellaisen mallin antaminen oppilaille tuottaa hedelmää myös heissä. Siinä syntyy sellainen tasavertaisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne, joka opettaja-oppilas-suhteessa on aika harvinaista, koska sitä nimenomaan pyritään välttämään.” (tarina 8)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulosten mukaan draamakasvatuksen opiskelulla on merkitystä ihmisen identiteetin kehittämiseen, draamakasvatus siis tuottaa identiteettiprosessia. Identiteetin muotoutumiseen merkityksensä tuovat oman näkökulman avartuminen, omien haasteiden kohtaaminen, ryhmän merkitys ja ammatillisuuden muutokset. Oman näkökulman avartumiseen draamakasvatuksen opiskelijoilla liittyi draaman monien osa-alueiden ymmärtäminen, tunteiden käsittelyn tärkeys, yksilöllisyyden kunnioittaminen, itsereflektion merkityksen tiedostaminen, draamakasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksen oivaltaminen ja kriittisen ajattelun kehittyminen. Omien haasteiden kohtaamisen merkitys tuli esille itsessä tapahtuneissa muutoksissa ja itsetuntemuksen lisääntymisessä. Ryhmän merkitys tuli puolestaan esille siinä, että sosiaalisuus ja yhteisöllisyys näyttäytyivät myönteisenä, toisaalta se herätti kriittisiä ajatuksia. Myös ryhmädynamiikan moninaisuudella ja epäonnistumisen positiivisen puolen korostamisella oli merkitystä. Ammatillisuuden muutoksiin liittyivät ammatillisuuden uudet näkökulmat yleisesti ja spesifisti koulutyössä. Myös konkreettisten menetelmien oppiminen liittyi tähän. Niiden arvon ymmärtämisellä ja menetelmien lisääntymisellä oli merkitystä ammatillisuuteen.

Draamakasvatuksen leikillisuus on avainsana tutkimiseen ja uusien asioiden luomiseen, vakavaa on vain tarkoitus. Asioilla leikittely antaa mahdollisuuden oppimiseen. Oppimisprosessien taustalla ovat neljä kohtaa vakavasta leikillisyydestä. Ensimmäinen kohta on se, että ryhmällä pitää olla yhteinen tahtotila tutkia asioita draamallisesti. Toisen kohdan mukaan leikillisyydessä pitää olla jokin panos. Panoksena voi olla mm. uskallus heittäytyä draaman maailmaan. Roolin kautta saa suojan asioiden tutkimiselle. Kolmas kohta liittyy sopimukseen. Sopimus sitouttaa työskentelemään yhdessä. Neljäntenä kohtana on draamakasvatuksen leikittelevä muoto tarkoituksenaan täysi tosi.

Leikillisyyden kautta luodaan tiloja, joissa merkityksiä tarkastellaan ja annetaan tilaa uusille merkityksille. (Heikkinen 2005, 33-36.)

Draamakasvatuksen leikillisuus syntyy siitä, että erilaisissa genreissä yksilö menee rooliin ja roolissa hän voi tuntea erilaisia tunteita. Draaman ja teatterin kautta ihmiset pääsevät ”leikkimään” ja sen avulla kertovat tarinoita maailmasta. Tarinoilla on aina merkitys ja sen kautta jokainen voi yrittää ymmärtää ympäristöä ja itseään. Yhtä tärkeää on myös tarkastella maailmaa draaman ja roolin kautta sekä sosiaalisen todellisuuden ja oman itsensä kautta. (Heikkinen 2004, 58-60, 65.) Tuloksista tuli esille, että oman näkökulman avartumiseen johti se oivallus, että draamakasvatus sisältää monia eri osa-alueita. Näissä eri genreissä tehdyt harjoitukset olivat auttaneet opiskelijoita ilmaisemaan omia tunteitaan ja sanoittamaan niitä. He pitivät tärkeänä, että harjoitusten avulla pääsee kokeilemaan sellaisia rooleja, joissa voi saavuttaa itselle vieraan tunnetilan. Opiskelijat myös mainitsivat, että harjoitusten jälkeen reflektoidaan tuntemuksia, joita harjoitus on tuottanut. Itsereflektio on heidän mukaansa tärkeä osa draamakasvatusta. Ilman sitä ei kykene tekemään harjoituksia täysipainoisesti ja saamaan niistä kaikkea irti. Ympäristön ymmärtämiseen draamakasvatuksella on oma merkityksensä. Opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että draaman avulla voi auttaa ihmisiä näkemään asioita eri näkökulmista, ei vain omastaan.

Pelkästään keskustelemalla voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta päästä sellaiseen vakavuuteen, joka leikin ja draaman kautta on mahdollista. Jokaisella ihmisellä on vaikeisiin asioihin erilainen intimitettiraja. Draaman maailmassa roolien avulla voi kokeilla erilaisia valintoja vaikeisiin asioihin liittyen, sen myötä jotkin asiat voivat konkretisoitua. (Heikkinen 2004, 72-74, 80.) Erään opiskelijan mukaan on iso askel mennä omalle epämukavuusalueelle. Toinen opiskelija kertoi, kuinka hän on löytänyt täysin uusia tasoja omasta mielestään ja kehostaan. Hän hahmottaa draaman myötä uudella tavalla sitä, että oma rooli voi vaihdella pidetystä myös hyvin ei-pidettyyn. Sama opiskelija jatkoi myöhemmin, että pieni kokemus olla täysin erilainen, avasi hänelle miltä arkipäivä tuntuu ylipainoisesta yksinäisestä oppilaasta muiden nähdessä hänet vastemielisenä.

Kasvatuksessa tarvitaan draamaa, koska ihmisille on ominaista kertoa tarinoita ja kuunnella toisten kokemuksia. Tarinat tuovat näkökulmia ja niiden avulla voi hahmottaa paikkaa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tätä kautta yksilöllä on mahdollisuus myös voimaantua. Voimaantumisessa yksilölle tulee tunne ja kokemus, että hän on saanut äänensä kuuluville, vapauden toimia ja sitä kautta itsevarmuus voi kohentua. (Heikkinen 2005, 50.) Yksilöllisyyden kunnioittaminen oli asia, jonka opiskelijat toivat esille. Draamaryhmässä jokainen osallistuja tuo halutessaan kuuluviin omat näkemyksensä ja mielipiteensä. Eräs opiskelija kertoi, että hänen itsetunnon teki hyvää huomata,

että draamaporukassa tuli täydellisen hyväksytyksi puutteineen kaikkineen. Toisen opiskelijan mukaan voimaantumiseen liittyvät itsereflektio ja terapeuttisuus. Itsereflektion kautta draama voi olla hyvin terapeuttista ja se on voimaannuttava asia. Toinen opiskelija kertoi draamakasvatuksen tuoneet esiin sen, mikä hänessä on olennaista. Hän on oppinut löytämään omia heikkoja alueitaan, sellaisia missä hän on haavoittuvainen.

Opeteltavaa asiaa tarkastellaan leikin, näyttelemisen, keskustelun, tutkimisen ja taiteellisen ilmaisun kautta. Opittavat asiat jäävät paremmin mieleen, kun niihin liittyy toimintaa ja osallistumista. Draamakasvatuksessa oppimisen mahdollisuus on kokemuksen kautta tulevassa oivalluksessa. Oivallukseen liittyy analysointi, pelkkä kokemus ei anna mahdollisuutta oppimiseen. Yhdessä muiden kanssa analysoitaessa huomataan, että on monia eri näkökulmia samaan asiaan ja näin oma ajatusmaailma laajenee. (Heikkinen 2005, 37-38.). Ilman yhteisöllisyyttä ei voisi olla draamakasvatusta. Opiskelijoiden mukaan yhteisöllinen työskentelytapa tuottaa moninaisia näkökulmia. Opiskelijat ajattelivat, että ryhmällä on monia erilaisia positiivisia merkityksiä. Ryhmässä joku näkee jotain, mitä itse ei.

Draamakasvatuksessa jaettu leikillisuus tuo omia haasteitaan. Siinä pitää ottaa toiset huomioon, tuntee erilaisia sääntöjä, olla itse aktiivinen ja kysellä asioita. Yhdessä tekeminen on yksi draaman keskeisimmistä asioista. Draamassa kirjoittaminen, katsominen, muokkaaminen ja tekeminen ovat kaikki asioita, joita tehdään ryhmänä. Draamakasvatus on luova ryhmäprosessi, jonka avulla saadaan kokemuksia ja oivalluksia. Näitä kokemuksia saa erilaisilla osa-alueilla, joita kutsutaan genreiksi. (Heikkinen 2004, 79; Heikkinen 2005, 24-25, 30.) Opiskelijoiden tarinoista tuli esille, että heille oli yllätys kuinka paljon erilaisia genrejä draamakasvatus sisältää. Niiden moninaisuus oli uutta sekä se, miten syvällisiä asioita niiden avulla voi tutkia. Eräs opiskelija oli todennut, että genret mahdollistavat erilaisia työtapoja. Opiskelijat olivat ryhmän merkityksestä samaa mieltä. Heidän mielestään sosiaalisuus kuuluu draamaan ja yhteisen lopputuloksen saavuttamiseksi pitää olla ja toimia yhdessä. Draamaa opiskellessa oppii väistämättä sosiaalisia taitoja, koska se mitä yksi tekee, aiheuttaa toisessa ja kolmannessa reaktion, johon pitää vastata. Ryhmässä joku näkee jotain, mitä itse ei. Tärkeää opiskelijoiden mielestä on se, että antaa toisen nähdä ja luottaa siihen, että toinen näkee oikein. Ryhmällä on valtava merkitys ideoinnissa ja roolien kehittämissä, toisen impulssien oivaltaminen on elämyksellistä. Draamakasvatuksen voima on siinä, että ollaan avoimia kaikkien ryhmän jäsenten ehdotuksille. Muutama opiskelija kirjoitti, että yhteisöllisyys saattaa olla joskus haastavaa, jos itsestä ei löydy sosiaalista ulottuvuutta. Ujolle ja vetäytyvälle draaman harjoitukset saattavat tuntua piinallisilta.

Draamassa tekemiseen vaikuttavat aina osallistujien eletty elämä ja siellä koetut kokemukset. Vaikka draamaa tehdäänkin yhdessä, osallistuja kuitenkin toimii omana itsenään, joka ajattelee ja tuntee. Tutkittavat teemat yhdistyvät jokaisen omiin kokemuksiin ja sitä kautta ne kasvavat merkityksellisiksi. Draaman eräänä tavoitteena on auttaa yksilöä ymmärtämään itseään ja ympäröivää todellista maailmaa paremmin. (Heikkinen 2005, 26, 28.) Opiskelijoille oli tärkeää, että pienryhmätoiminnassa annetaan aikaa jokaisen mielipiteen ilmaisuun ja hyödynnetään osallistujien kokemuksia. Eräs opiskelija sanoi, että jokaisella on yksilöllinen ja omaperäinen tapa toimia ja sitä pitää kannustaa. Toinen opiskelija kertoi, että draamakasvatuksen avulla on myös mahdollisuus päästä rakentavalla tavalla traumaista yli. Itsereflektio on yksilöllisyyden lisäksi opiskelijoiden mukaan tärkeä osa draamakasvatusta.

Draamakasvatus ei ole perinteiseen tapaan opettamista, vaan opetuksen aiheena ovat vaihtoehtoiset mahdollisuudet ja erilaiset näkökulmat. (Heikkinen 2004, 30.) Opiskelijoiden tarinoissa puhuttiin kriittisyydestä ja asioiden toisin katsomisesta. He olivat sitä mieltä, että erilaisilla harjoituksilla ja prosesseilla voidaan edesauttaa kriittisen ajattelun syntymistä ja kehittymistä. Eräs opiskelija mainitsi, että draama kannustaa osallistujiaan katsomaan asioita vastavirtaan ja olemaan kriittisiä. Draamakasvatus on merkittävä foorumi kokeilla erilaisia rooleja. Hänen mielestään juuri nuorten konservatiivisuus on tärkeä perustelu ravistella heidän näkemyksiään. Opiskelija jatkaa, että eikö koulussa ole tarkoitus nimenomaan oppia jotain uutta.

Itsetuntemuksen lisääntyminen on draamakasvatuksen eräs tavoite. Jokainen ihminen oppii jotakin itsestään ja sosiaalisuudestaan. Draamakasvatukseen kuuluu käsitellä asioita, joilla on yhteys ihmisen henkilökohtaiseen kehittymiseen ja hänen tapaansa toimia ryhmänä yhteisten tavoitteiden eteen. Draamassa kehitetään ongelmanratkaisutaitoja, toimitaan pienryhmissä ilman opettajan ohjausta, suunnitelmia ja ideoita esitetään muille, kokeillaan erilaisia tapoja ja otetaan haasteita ja riskejä. Nämä kaikki asiat tuovat uusia itseä koskevia näkemyksiä esiin. Ihmiselle on tärkeää kokeilla jotakin täysin erilaista mihin hän on tottunut. Tällaisen kokeilun myötä saattaa avautua uudenlaisia ratkaisumalleja erilaisiin asioihin. (Heikkinen 2005, 35, 39.) Opiskelijat kokivat, että opintojen myötä heidän itsetuntemuksensa oli kasvanut. He olivat kehittyneet itsensä analysoimisessa ja tiesivät, mihin asioihin piti itsessä kiinnittää huomiota. Eräs opiskelija ajatteli, että matka itseen on käynnistymässä, kun taas toinen tunsu päässeensä draamakasvatuksen avulla lähemmäs omaa sisintään. Omalla epämukavuusalueelle meneminen koettiin haasteeksi, mutta siellä oleminen ja haasteesta selviäminen herättivät positiivisia tunteita. Opiskelijoiden mukaan oli ollut iso askel ottaa haasteita vastaan, mutta niiden myötä he olivat saaneet rohkeutta, vapautumista, varmuutta ja suvaitsevuuksien tunnetta lisää. Tämän jälkeen asioita tuli ajatelleeksi

useammasta eri näkökulmasta. Ongelmanratkaisutaitoihin liittyy elämänhallinta. Erään opiskelijan mukaan draamakasvatus tarjoaa mahdollisuuden muuttua, kasvaa ja opiskella elämänhallintaa. Sama opiskelija on pohtinut sitä, että draamakasvatuksen avulla olisi ainakin osittain mahdollista ehkäistä niitä epätoivon tiloja, joiden vallassa koulusurmia on tehty.

Draama voi edistää monenlaista oppimista ja näin edesauttaa erilaisia oppijoita. Ihmisillä on henkilökohtaisia oppimistyytlejä ja draamassa annetaan mahdollisuus monenlaisiin toimintoihin ja ryhmätyön muotoihin. Oppimisprosessiin kuuluu kiinteästi arviointi. Opittavaa asiaa pitää pystyä analysoimaan ja reflektoimaan, jotta sitä voidaan käyttää oppimiskehityksen välineenä. Arvioinnin on oltava avointa keskustelulle ja siinä ei pidä keskittyä vain tietoihin ja taitoihin, koska oppijalla on tunteet mukana toiminnassaan. Tämän takia palautteen saamiseen ja antamiseen pitää osata suhtautua tavalla, joka mahdollistaa kehittymisen ihmisenä. (Heikkinen 2005, 43, 48-49.) Eräs opiskelija kertoo huomanneensa työssään, että draaman kautta opittu piirtyy mieleen voimakkaammin ja moniulotteisimmin kuin perinteisin menetelmin opittu asia. Draaman käytössä olevat keinot laajentavat ja syventävät oppimista. Toinen opiskelija on ajatellut opintojen myötä enemmän tunteiden ja vuorovaikutuksen merkitystä oppilaiden oppimiseen sekä heidän kehittymiseensä. Arviointi draamassa liittyy itsereflektioon. Sen myötä tapahtuu oppimista. Draamakasvatuksessa palaute pyritään antamaan niin, että se kehittää yksilön itsetuntemusta. Positiivisella palautteella on suuri merkitys oppimisprosessissa. Kolmas opiskelija oli saanut paljon positiivista palautetta ja se oli lisännyt hänen itseluottamustaan.

Draamassa ensin jokin asia koetaan, sitten jaetaan kokemus muiden kanssa ja lopuksi on vasta reflektion aika. Draama tuottaa ja samalla reflektoi kulttuuria, koska se kommentoi sääntöjä, traditioita, tabuja, identiteettejä ja kaikenlaisia merkityksiä, joita yhteisössä on. (Heikkinen 2005, 52-54.) Draamakasvatuksen yhteiskunnallinen merkitys tuli tarinoissa esille monin eri tavoin. Opiskelijoiden mukaan heidän opintojensa myötä draamakasvatuksen laajempi merkitys yhteiskunnassa selkiytyi. Eräs opiskelija ajatteli, että draama taiteenlajeista sosiaalisimpana on mitä parhain väline yhteisten asioiden hoitamiseen, identiteettien rakentamiseen, elämäntapojen tarkasteluun ja sitä kautta merkitysten luomiseen. Toisen opiskelijan mukaan hän on draamakasvatuksen opiskelujen myötä oppinut ajattelemaan suvaitsevammin ja sietää erilaisuutta aiempaa paremmin. Draamaan liittyvä yhteisöllisyys tuo erilaisia näkökulmia esille säännöistä, tabuista jne. Ryhmän merkitys teemassa opiskelijan mukaan yhteisöllisyys pakottaa näkemään muitakin tapoja hahmottaa elämää ja ihmisenä olemista kuin oma tapa.

Draamassa oppiminen on merkityksellistä ja vaikuttavaa, koska siinä on mukana henkilökohtaista tunnetta. Tämän takia draamassa on voimaa, mutta se on myös yksi syy siihen, että sitä ei pidetä välttämättömänä opetuksessa. Draamakasvatuksen ajatellaan olevan hauskaa, mukavaa ja tunteita täynnä eikä sillä ole jalansijaa ”vakavan” oppimisen kentällä. Draamassa on aina mukana tunteet, mutta tiedeaineille se ei ole ominaista. (Heikkinen 2005, 55.) Erään opiskelijan mukaan draamakasvatus painottuu omien tunteiden hallintaan ja käsittelyyn. Tunteiden käsittely ja niiden ilmaisemisen harjoittelu on tärkeää. Työskentelyssä pitää pystyä heittäytymään erilaisiin tunnetiloihin. Tunteiden käsitteellistämässä ja ilmaisemisessä draamakasvatus on tärkeä oppiaine.

Draamakasvatukseen liittyy lupa virheiden tekemiseen. Sillä tarkoitetaan sitä, että asiat eivät menekään suunnitelmien mukaan vaan toimitaan toisin kuin on ajateltu. Draaman maailmassa ei voi etukäteen tietää minne päädytään. (Heikkinen 2004, 116.) Virheiden tekemiseen myönteisyys on draamakasvatukselle ominaista. Ryhmän ilmapiirillä on tässä suuri merkitys. Opiskelijat toivat mokaamisen myönteisyyden positiivisena asiana. Heidän mielestään improvisaatiossa on tärkeää harjoitella mokaamista, josta ei tule häpeän tuntemuksia. Erään opiskelijan mukaan suhtautuminen mokaamiseen on esimerkillisen terve ja salliva. Hän ajattelee, että moka on lahja, koska siitä seuraa aina jotain uutta. Improvisaatiossa moka ei ole yksilön häpeä vaan ryhmän voimavara. Toinen opiskelija kertoi, että ryhmässä oli vahva luottamus toisiin ja siihen, että ryhmä kantaa vaikeissakin tilanteissa. Ryhmä tuki ja kannatteli. Se ettei tiedä etukäteen lopputulosta, voi olla joillekin vaikeaa. Silloin pitää heittäytyä draaman maailmaan ja luottaa omaan tekemiseensä. Opiskelijan mukaan draamassa käytössä olevat ajatukset heittäytymisestä ja mokapisteistä voivat helpottaa suorittajan ja selviytyjän, itsekriittisen ihmisen elämää. Voi päästä tilaan, jossa ei ota itseään liian vakavasti. Kolmannen opiskelijan mukaan oli hyvä huomata opiskelujen parissa, että työskentely saa muuttua ja elää tilanteiden mukaan. Hän sai näin myönteisen kokemuksen omaa koulussa tapahtuvaa työtään varten.

Draamaopetuksen pitää rohkaista yksilöitä tuottamaan monia erilaisia ratkaisumalleja ja kokeilemaan ilmaisukeinoja. Näin he huomaavat, ettei ole oikeita ja vääriä tapoja ilmaista itseään ja asiaansa. Improvisaatioon kuuluu myös epäonnistuminen. On jopa toivottavaa mokata ja se on iloinen asia. Mokaaminen tuo epäonnistumisen vapauden. Epäonnistuminen ei ole vakavaa, kunhan jokainen oppii nauramaan omille mokilleen. Kaikki nämä kokemukset ja onnistumiset tuovat itseluottamusta ja uskallusta toimia. Onnistumisten ja haasteisiin vastaamisen kautta ryhmään kuulumisen syvenee ja turvallisuuden tunne lisääntyy. Näin uskallus omien rajojen ylittämiseen lisääntyy. Turvallinen ilmapiiri syntyy, kun kaikki toimivat samanaikaisesti. Silloin kukaan ei joudu epämiellyttävään tilanteeseen, jossa omaa suoritusta katsovat kaikki muut. (Toivanen 2007, 18-19,

22-25.) Ryhmä antoi opiskelijoille monia erilaisia merkityksiä. He kertoivat, että draamaryhmät saattavat olla parhaimmillaan tiiviitä työskentelyryhmiä, joissa erilaiset ihmiset voivat kohdata toisensa turvallisesti. Yhteisöllisyys on draaman voima ja draamatekeminen sitoo ihmisiä usein vahvasti yhteen. Opiskelijoiden mielestä hyvä ryhmähenki on tärkeää, koska silloin voi jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan turvallisesti. Ryhmässä voi olla myös turvallisesti eri mieltä kuin muut. Itselle nauraminen on myös tarpeellinen taito opetella. Erään opiskelijan mukaan työelämässä tärkeää on, ettei suhtaudu itseensä liian vakavasti ja nosta itseään jalustalle, vaan osaa nauraa itselleen yhdessä oppilaiden kanssa.

Työyhteisöissä ei nykyään selviä erilaisista haasteista ilman luovuutta. Luovuus on mahdollisuus uudenlaisiin ratkaisuihin ja vaihtoehtoihin. Jos työyhteisössä on luovuutta, sillä on mahdollisuus muutokseen ja kehitykseen. (Mäkisalo-Ropponen 2008, 93-94.) Ammatillisuuden uudet näkökulmat teemassa opiskelijat ajattelivat, että luovuus draamakasvatuksen kautta luo mahdollisuuksia erilaisiin vaihtoehtoihin. Tätä kautta on mahdollisuus muutokseen. Heidän mielestään opettajuuden perinteiseksi koettu malli saa näin rinnalleen uudenlaista opettajuutta tuottavan ajattelun ja he kokivat, että draamakasvatuksen opiskelu toi uudenlaisia tuulia koulumaailmaan. Opettajilla saattaa olla luokissaan erityistä tukea tarvitsevia oppilaista. Eräs opiskelija koki, että hän kykenee auttamaan oppilaitaan draaman kautta enemmän. Muutoksen hän on huomannut erityisesti aggressiivisten oppilaiden kohdalla, koska nyt hänellä on ”välinesalkku”, jonka avulla pääsee pintaa syvemmälle. Monet kertoivat, että draamakasvatuksen ja luovuuden avulla he ovat voineet madalta luontevasti opettajan ja oppilaiden välistä raja-aitaa ilman, että se veisi opettajan auktoriteettia tai uskottavuutta.

5.1 Tutkimuksen merkitys

Tutkimusta draamakasvatuksen merkityksestä identiteetin rakentumiseen ei ole tehty aiemmin, ja mielestäni oli tärkeää selvittää sitä. Tämä tutkimus osoittaa, että draamakasvatuksen avulla päästään sellaisiin asioihin käsiksi, mitä voi olla muunlaisilla tavoilla vaikeaa käsitellä. Se auttaa käsittelemään tunteita ja opettaa sosiaalisuutta. Nämä ovat merkittäviä asioita nyky-yhteiskunnassa, jossa yhä enemmän edellytetään avoimuutta, toisen huomioon ottamista, itsetuntemusta ja vuorovaikutuksellisuutta. Mitä enemmän saadaan julkisuuteen faktatietoa draamakasvatuksen myönteisestä merkityksestä ihmisen identiteetin rakentumiseen, sitä enemmän voidaan harkita, kuinka se tulee ottaa huomioon erilaisissa koulutusorganisaatioissa.

Tuloksia lukiessa voi päätellä, että draamakasvatus luo monenlaisia merkityksiä. Ihmisen identiteetin muotoutumiseen itsetuntemuksella on suuri merkitys. Itsetuntemuksen lisääminen on taas puolestaan draamakasvatuksen kärkitavoitteita. Tutkimus osoittaa sen, että itsereflektion ja itsetuntemuksen kehittymisellä on yhteys identiteettiin. Yhteiskunnassa siihen liittyvillä asioilla on laaja merkitys. Identiteettiprosessi on käynnissä lapsuudesta lähtien. Lapsena ja nuorena identiteetin muotoutumisessa ovat läsnä mm. perhe, sukulaiset, ystävät ja koulumaailma. Silloin luodaan pohjaa itsetunnon kehittymiselle. Muilla ihmisillä on suuri merkitys siinä, millaiseksi lapsen ja nuoren identiteetti muotoutuu. Jos ihminen saa hyvän perustan lapsuudessa, hänelle on mahdollista kehittyä vahva itsetunto. Se auttaa elämässä, ja antaa voimia kohdata vastoinkäymiset. Identiteettiprosessi on käynnissä koko ihmisen elinkaaren ajan. Ilmaisutaidolliset harrastukset tai opiskelu luovien aineiden parissa elämänkaaren aikana tuovat ihmiselle lisää välineitä kehittää omaa itsetuntemustaan. Nämä asiat ovat merkittävänä osana prosessissa, jota yksilön pitäisi tietoisesti kehittää.

Aikuisena työyhteisö luo yhden uuden osa-alueen, jossa identiteetin muokkautumista tapahtuu. Työelämässä täytyy olla valmis kehittymään, ja hyvä itsetuntemus auttaa siinä. Yksilön pitää olla tietoinen omista kehittämistä vaativista osa-alueistaan, jotta hän pystyy muokkaamaan niitä. Kasvatus- ja koulumaailmassa työskenteleville toimiva vuorovaikutus toisen ihmisen kanssa on työn eräs tärkeä tavoite. Vuorovaikutuksen toimiessa kumpikin osapuoli voi kehittää suhdetta eteenpäin ja syvemmälle. Draamakasvatuksen harjoituksissa pääsee kokeilemaan erilaisia rooleja ja vuorovaikutustilanteista. Nämä harjoitukset auttavat näkemään, kuinka monenlaisia tapoja on toimia. Työyhteisössä erilaisten näkökulmien esille tuominen rakentavasti on tärkeää. Myös uudenlaiset tavat käsitellä ristiriitaitilanteita antavat erilaisille ihmisille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin. Draamakasvatuksen opiskelu tuo näin monenlaisia ulottuvuuksia ammatti-identiteetin kehittämiseen.

Jatkotutkimusaiheina voisi tutkia aikuisopiskelijoiden sijaan nuoria, jotka opiskelevat ilmaisutaitoa joko erillisinä oppiaineina tai muihin aineisiin kytkettynä. Heiltä voisi kysyä, mitä ilmaisutaito on tuonut heidän elämäänsä ja pohtia mitä merkitystä sillä on heidän identiteettinsä rakentumisen kannalta. Toisena vaihtoehtona voisivat olla sellaiset ihmiset, jotka harrastavat vapaan sivistystyön puolella draamakasvatusta, ilmaisutaitoa tai teatteria. Lapset ja nuoret saattavat olla erilaisissa harrastajateattereissa mukana, ja heidän kokemuksensa rooleista ja teatterityylisestä ilmaisusta olisi tarpeellista selvittää. Myös aikuisille on suunnattu erilaisia teatteri- tai ilmaisuprojekteja. Heidän kokemuksensa toisi erilaisen näkökulman aiheeseen.

5.2 Uskottavuus ja luotettavuus

Tarinallisessa tutkimuksessa uskottavuus ja luotettavuus tulevat esiin monin eri tavoin. Laadullisessa tutkimuksessa, näin ollen myös tarinallisessa tutkimuksessa, pyritään tuomaan osallistujien oma ääni esiin ja heidän tapansa antaa asioille merkitys. Kertomukset ovat hyvä tapa välittää merkityksiä. Merkityksiä ei anneta ennakkoon jäsennellyn teorian pohjalta, vaan analyysi on aineistolähtöinen. Tutkimuksessa on kuitenkin tärkeää muistaa se, että tutkija aina pelkistää ja valikoi aineistoa. Tulkinta on siis viime kädessä hänen. Toisaalta tarinallinen lähestymistapa auttaa ihmisiä reflektoimaan elämäänsä, koska siinä ollaan kiinnostuneita ihmisille tärkeistä ja merkityksellisistä asioista. Luotettavuudesta puhuttaessa pitää muistaa myös tavalliset tutkimukseen liittyvät ongelmat. Näitä ovat mm. kuinka turvata osallistuneiden anonymiteetti. (Hänninen 1999, 34.)

Monet narratiivisuuden tutkijat ovat sitä mieltä, että narratiivisuus tarvitsee omanlaisen käsitteistön arvioitaessa luotettavuutta. Jerome Brunerin mukaan narratiivisen tietämisen tarkoitus on vakuuttaa lukijansa todentunnusta. Juonellinen tarina on parhaimmillaan äärimmäisen todenkaltainen eli siinä on vahva todentuntu. Tämä todentuntu tulee siitä, että tarinan lukija eläytyy tarinaan ja ymmärtää kirjoittajan toiminnan vaikuttimia niissä olosuhteissa missä kirjoittaja elää. (Heikkinen 2002, 195.)

Narratiivisen tutkimuksen piirissä on erilaisia näkökulmia liittyen kertomusten totuudellisuuteen. Eräs näkökulma on se, että kertomuksessa on kysymys tapahtumista, jotka on palautettu mieleen. Niihin liittyvät kokemukset. Nämä kokemukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä ja ne ilmenevät mielikuvina ja tunteina. Tutkija ei voi näitä kokemusten totuudellisuuteen liittyviä asioita tarkistaa mitenkään, vaan hänen täytyy ottaa sisältö totena. Narratiivinen tutkimus pyrkiikin ymmärtämään kokemuksia. Se luo kuvaa miten kokemuksista tulee merkityksiä ja miten ne taas suhteutuvat elämänkokonaisuuteen. Kertomukset syntyvät aina siitä näkökulmasta, mikä kertojalla on hänen tuottaessaan kertomusta. Näkökulmaa vaihtamalla samat tapahtumat, niiden tulkinnat ja siten koko kertomus voi sisällöltään vaihtua täysin. Tutkimuksen uskottavuus liittyy prosessin huolelliseen läpiviemiseen ja raportointiin. (Ropo 2008, 9-11)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi keskittyy tutkimusprosessiin. Prosessissa täytyy muistaa, että tutkija on itse keskeinen tutkimusväline. Hänen pitää miettiä, vastaavatko hänen tulkintansa tutkittavien käsityksiä ja kuinka hänen ennako-oletuksensa vaikuttavat tutkimuksen tekemiseen. Tutkijan tulkintojen pohjaksi tuodaan esille aineistokatkelmia. (Eskola & Suoranta 1998, 210-212, 216.)

Tässä tutkimuksessani olen pyrkinyt uskottavuuteen ja luotettavuuteen niiden mahdollisuuksien rajoissa, mitä minulla oli. Vastaajien anonymiteetti on säilynyt, koska tarinoiden tulostuksen jälkeen en tiennyt, kuka tarinan oli kirjoittanut. Tulostuksen jälkeen myös poistin sähköpostistani tarinat ja niiden lähettäjät. Aineistonkeruupyynnössäni en pyrkinyt ohjailemaan tutkimukseen osallistujia. En myöskään ohjannut tarinan kirjoittamista identiteettikysymyksen kautta, koska ajattelin se ohjaavan liikaa vastaajien tarinan kirjoittamista. Lisäkysymysten kautta ajattelin saavani tietoa lisää, jos joidenkin vastaajien oli vaikeaa kirjoittaa täysin vapaasti pyytämästäni aiheesta. Lisäkysymyksiä en voinut esittää, koska valmiit tarinat saapuivat sähköpostilla. Näin annoin tutkimukseen osallistujille vapauden kirjoittaa kokemuksistaan juuri niin kuin heille parhaiten sopi. Olen pyrkinyt tuomaan osallistujien äänen esiin runsaiden aineistolainauksien kautta. Osa lainauksista on pitkiä, mutta koin, että jos jätän jotakin pois, oleellisuus kärsii. Näin sain tuotua esille heidän tapansa antaa asioille merkitys. Analyysini oli selkeästi aineistolähtöinen, koska lähdin hakemaan sieltä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tulkintojeni tukena on aineistolainauksia, mutta tiedostin silti ennako-oletukseni. Omat kokemukseni ja pohdintani vaikuttavat väistämättä tulkintaani, mutta olin tietoinen siitä kirjoittaessani tuloksia. Toisaalta runsaat aineistolainaukset todentavat mistä teemat ovat muodostuneet.

LÄHTEET

- Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.). 1996. Oppiminen ja elämänhistoria. Helsinki:Kansanvalistusseura.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2008. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Helsinki:Kansanvalistusseura, 26-49.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:Vastapaino.
- Fadjukoff, P. 2009. Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.) Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä:PS-kustannus, 179-193.
- Foster, R. 2012. The Pedagogy of Recognition. Dancing Identity and Mutuality. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 4.12.2012. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8958-7>
- Giddens, A. 1991. Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern age. California:Stanford University Press.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere:Vastapaino.
- Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus. Helsinki:Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus-opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä:Minerva.
- Heikkinen, H.L.T. 2002. Narratiivisuus – ei yksi vaan monta tarinaa. Teoksessa H.L.T. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) Minussa elää monta tarinaa. Helsinki:Kansanvalistusseura, 184-197.
- Heikkinen, H.L.T. 2002. Tarinat opettajakoulutuksen välineenä. Teoksessa H.L.T. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) Minussa elää monta tarinaa. Helsinki:Kansanvalistusseura, 101-105.
- Heikkinen, H.L.T. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä:PS-kustannus, 143-159.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere:Tampereen yliopisto.
- Kauppila, R.A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Keltikangas- Järvinen, L. 1998. Hyvä itsetunto. Juva:WSOY.

- Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värrä (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere:Tampere University Press, 13-39.
- Lahikainen, A R. 2011. Minuuden sosiaalinen rakentuminen. Teoksessa E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A R Lahikainen & M. Ahokas. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki:WSOYpro Oy, 89-140.
- Metsäpelto, R-L. & Feldt, T. 2009. Persoonallisuuden käsite psykologiassa. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.) Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä:PS-kustannus, 13-29.
- Metsäpelto, R-L. & Rantanen, J. 2009. Persoonallisuuden piirteet ihmisen samanlaisuuden ja erilaisuuden kuvaajina. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.) Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä:PS-kustannus,71-90.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2007. Tarinat työn tukena. Helsinki:Tammi.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2008. Yhteisöllistä oppimista draaman avulla. Teoksessa P. Korhonen & R. Airaksinen (toim.) Hyvä hankaus – teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Helsinki:Draamatyö, 92-97.
- Mäntylä, R. 2007. Kertovan muutosselonteon menetelmiä. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värrä (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere:Tampere University Press, 13-39.
- Ojanen, M. 1994. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere:Kirjatoimi.
- Owens, A. & Barber, K. 1998. Draama toimii. Helsinki:JB-kustannus.
- Ropo, E. 2008. Narratiiviset menetelmät opettajuuden tutkimuksessa. Teoksessa A. Kallioniemi (toim.) Uudistuva ja kehittyvä ainedidaktiikka:Ainedidaktinen symposiumi 8.2.2008. Helsingissä. Osa 1. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia, 33-48.
- Ropo, E. & Gustafsson, A-M. 2008. Elämäkerrallinen näkökulma ammatilliseen ja persoonalliseen identiteettiin. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Helsinki:Kansanvalistusseura, 50-76.

Rusanen, S. 2001. Teatteri - huutolaislapsi suomalaisessa koulussa. Teoksessa P. Korhonen & A-L. Ostern (toim.) *Katarsis. Draama, teatteri ja kasvatus*. Jyväskylä:Gummerus, 47-60.

Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen. *Minuus ja identiteetti*. Tampere:Tampere University Press, 170-180.

Toivanen, T. 2007. *Lentoon! Draama ja teatteri koulussa*. Helsinki:WSOY

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki:Tammi.

LIITE

Heippa kaikki draamakollegat!

Pyytäisin teitä näin kesän keskellä hetken pohtimaan draamaa ja omaa elämääne. Halusin lähettää tämän viestin sinulle, joka olet opiskellut tai opiskelet parhaillaan draamakasvatuksen perus- tai aineopintoja. Teidän pohdinnoistanne muodostuisi pro gradu – tutkielmani aineisto.

Suoritin Tampereen kesäyliopistossa draamakasvatuksen perusopinnot v. 2011. Viime vuosi oli niin antoisa ja ikimuistettava, että kiinnostukseni draamaan heräsi todenteolla! Sain opinnoista kipinän, jota voin toivoakseni hyödyntää tulevaisuudessa vielä monissa eri yhteyksissä.

Opiskelen Tampereen yliopistossa kasvatustieteitä. Olen näin aikuisena toista tutkintoa opiskelevana perheenäitinä ollut erittäin motivoitunut uudelta elämäntilanteelta ja nauttinut siitä, että työ- ja elämäkokemuksesta on ollut paljon hyötyä opintojen eri vaiheissa. Nyt opintoni ovat loppusuoralla ja on alkanut gradun kirjoittaminen. Miettiessäni omaa aiheitani, halusin sen liittyvän jollakin lailla draamaan. Omaan elämäni draamakasvatuksen opinnot toivat paljon uutta.

Graduni tämänhetkinen työotsikko on ”Draamakasvatuksen merkitys ihmisen identiteetin rakentajana”. Pohdin, mitä draamakasvatusta on tuonut sitä opiskelleiden elämään. Analyysissä käytän narratiivista menetelmää eli minua kiinnostavat kertomukset, joiden kautta ihmiset jäsentävät kokemuksiaan. Analysoin tarinoista kokemuksia, joista muodostuu erilaisia tyyppitarinoita draamakasvatuksen merkityksestä elämässä.

Haluaisitko kirjoittaa kokemuksiasi siitä, mitä draamakasvatusta on tuonut sinun elämääsi? Voit pohtia asioita ihan vapaasti tai sitten joidenkin/kaikkien näiden seuraavien aiheiden kautta:

- onko draamakasvatuksella vaikutusta ammatillisuuteesi?
- onko draamakasvatusta vaikuttanut persoonaasi?
- onko draamakasvatusta muuttanut ajatteluasi joissakin asioissa?
- mitä ajattelet sosiaalisuudesta ja yhteisöllisyydestä, jotka liittyvät draamakasvatukseen?
- onko yhteiskunnassamme draamakasvatuksella jokin yleinen merkitys esim. koulutuksessa?
- jos draamakasvatusta ei ole tuonut mitään elämääsi, sekin on tärkeää kirjoittaa

Tarinasi voi olla lyhyt tai pitkä, kaikki ovat yhtä tervetulleita. Voit kirjoittaa juuri sillä tyylillä mikä sinusta tuntuu parhaimmalta. Voit lähettää tarinasi sähköpostilla (myös doc/pdf-muodossa, jotta saan tarinat varmasti auki). Myös postin kautta käy. Laita kertomukseen ikäsi ja sukupuolesi, ei nimeä. Printtauksen jälkeen missään ei näy kuka tarinan on tehnyt. Ota yhteyttä, jos on jotakin kysyttävää. Toivoisin, että tarinat olisivat minulla **viim. 31.7.**

Kiitos jo etukäteen tarinastasi, odotan sitä innolla!

Marika Heikell

xxxxxxx